

SEYİTÖMER HÖYÜK
ÇATI ÖRTÜ SİSTEMLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Fatma Çağm Özcan

Kütahya-2010

T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

SEYİTÖMER HÖYÜK ÇATI ÖRTÜ SİSTEMLERİ

Danışman:
Yrd.Doç.Dr. Gökhan COŞKUN

Hazırlayan:
Fatma Çağım ÖZCAN

200791251005

Kütahya – 2010

Kabul ve Onay

Fatma Çağım ÖZCAN'IN hazırladığı ‘‘Seyitömer Höyük Çatı Örtü Sistemleri’’ başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

.../.../2010

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Yrd. Doç. Dr. Gökhan ÇOŞKUN (Danışman)		
Prof. Dr. A. Nejat BİLGİN		
Dr. Serpil SANDALCI		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Seyitömer Höyük Çatı Örtü Sistemleri’’ adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.. /.../2010

Fatma Çağım ÖZCAN

Özgeçmiş

Fatma Çağım Özcan 08.11.1980'de Gaziantep'te doğdu. İlkokulu Kütahya'da, Ortaokul ve Liseyi İzmir'de bitirdi. 1997 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nü kazandı. 1997-1998 öğretim yılında İngilizce hazırlık sınıfını iyi dereceyle tamamladı. 2002 yılında Prof. Dr. Ömer Özyiğit danışmanlığında "Phokaia Güney Nekropolis Alanı Arkaik Dönem Seramikleri" konulu bitirme teziyle Ege Üniversitesi Arkeoloji bölümü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı'ndan mezun oldu. Prof. Dr. Ömer Özyiğit başkanlığında yürütülen Phokaia kazısında 1999-2002 yılları arasında öğrenci, 2002-2006 yılları arasında ise arkeolog olarak çalıştı.

2007 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 2008-2009 kazı sezonlarında Prof. Dr. A. Nejat Bilgen başkanlığında yürütülen Seyitömer Höyük Kazısı'nda arkeolog olarak görev aldı. Halen Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.

Fatma Çağım Özcan iyi derecede İngilizce bilmektedir.

ÖZET**SEYİTÖMER HÖYÜK ÇATI ÖRTÜ SİSTEMLERİ****ÖZCAN, F. Çağm****Yüksek Lisans Tezi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana Bilim Dalı****Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gökhan COŞKUN****Kasım, 2010, 157 sayfa**

“Seyitömer Höyük Çatı Örtü Sistemleri” başlıklı bu çalışma, Seyitömer Höyük’te ortaya çıkarılan yapıların çatı örtü sistemlerine ilişkin buluntuların belirlenmesiyle oluşturulmuştur. Aynı zamanda buluntulardan hareketle Seyitömer Höyük’ün Erken ve Orta Tunç Çağ, Akhaemenid, Hellenistik dönem yapılarında uygulanmış olabilecek çatı örtü sistemleriyle ilgili öneriler sunulmuştur. Bunun yanı sıra, çalışmamızın birinci bölümünde antik dönem çatı kiremitlerinin ortaya çıkışı ve gelişimi, ikinci bölümünde ise kullanım şekilleri ve yapım teknikleriyle ilgili genel değerlendirmeler yapılmıştır.

Seyitömer Höyük’te Erken Tunç Çağ tabakalarından ele geçmiş olan kil kütleleri, Orta Tunç Çağ yapılarından birinde ortaya çıkarılmış olan yanmış durumdaki çatı sistemi, söz konusu dönemlerde höyük yapılarının çatı örtü sistemleriyle ilgili önemli verilerdir.

Höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarının çatı örtülerinde Korinth tipi düz kiremitler (stroter) ile Korinth ve Lakonia tipi kapama kiremitleri (kalypter) kullanıldığı anlaşılmıştır. Höyükte ele geçen çatı kiremitleri arasında “yarım antefiksli stroter” olarak adlandırdığımız örnekler de, bugüne kadar herhangi bir benzeri bulunmamış, ilginç bir buluntu grubunu oluşturmaktadır. Çatıların ön uç sırasında yer alan stroterlerin köşelerine aplike edilmiş olan ve antefiks işlevi gören söz konusu parçalardan hareketle, höyüğün yer aldığı bölgenin iklim şartları da göz önünde tutularak, höyükteki yapıların yüksek eğim derecesine sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çatı, kiremit, Seyitömer Höyük.

ABSTRACT
ROOFING SYSTEMS OF SEYİTÖMER MOUND

ÖZCAN, F. Çağm

M.A. Thesis, Department of Protohistory and Near Eastern Archeology

Supervisor: Asst. Prof. Gökhan COŞKUN

November, 2010, 157 page

This study titled as “Roofing Systems of Seyitömer Mound” is formed by determination of the findings relating to roofing system of the structure uncovered in Seyitömer Mound. At the same time, by taking evidences into consideration, some recommendations are presented. According to them roofing system of Seyitömer may have been applied in the structures of Early and Middle Bronze Age, Akhaemenid and Hellenistic period. Moreover, in the first part of our study there is a general evaluation regarding the emergence and development of roof tiles in ancient period and also the usage and construction techniques of the roof tiles are evaluated in the second part of the study.

The clay mass obtained from the layers of the Early Bronze Age and the burnt condition of the roof system revealed from one of the Middle Bronze Age’s structures in Seyitömer Mound are important datas regarding mound building’s roofing systems in that period.

It seems that Corinthian-type flat roof tiles (stroter) and the Corinthian-Lakonia type roof tiles (kalypter) were used in the mound’s Akhaemenid and the Hellenistic period roofing system . Among the samples of roof tiles obtained in the mound there is a pattern of tiles called as “ semi-antefixed stroter”. This is not like any part of the roof tiles known so far and constitutes an interesting group of finds. Stroters are located at the front edge line of the roof and the parts in question have been applied to the corner of stroters. It is concluded that the structures of the mound have a high degree of slope by taking the position of the parts mentioned above as well as the climatic conditions in the region at where the mound located into consideration.

Key Words: Roof, roof tile, Seyitömer Mound.

ÖNSÖZ

Antik döneme özgü çatı örtü gelenekleri, bugüne kadar fazla üzerinde durulmamış, ancak incelendiği takdirde antik dönemin mimari anlayışıyla ilgili önemli sonuçlara varılmasını sağlayacak bir konudur. Konuyla ilgili araştırmaların azlığı, çalışmamız sırasında çeşitli zorluklarla karşılaşmamıza neden olmuştur. Bu eksikliğin giderilmesine bir nebze de olsa katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirdiğimiz çalışma, Seyitömer Höyük'te 1989-1995 ve 2006-2008 yılları arasında yürütülen kazı çalışmalarında gün ışığına çıkarılan buluntuları kapsamaktadır.

Bu çalışma, sayın hocam Prof. Dr. A. Nejat Bilgen'in öneri ve izniyle gerçekleştirilebilmiştir. Bana bu imkânı tanıyan sayın hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın her aşamasında değerli fikirlerini ve yardımlarını esirgemeyen, tez danışmanım, sayın hocam Yrd.Doç.Dr. Gökhan Coşkun'a teşekkürü bir borç bilirim.

Buluntuların çizimi ve tezin düzenlenmesi aşamasında yardımlarını gördüğüm Arkeolog Ebru Erdoğan, Neşe Burçak ve Cansu Topal'a, Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğrencileri Fadime Arslan ve Songül Karabıçak'a, tezin rekonstrüksiyon çizimlerini özveriyle tamamlayan Mimari Restoratör Erdoğan Aktaş'a da sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın yorucu ve stresli zamanlarında desteğini hiç eksik etmeyen ve beni sabırla dinleyen sevgili eşim Araş. Gör. Dr. Altay Tayfun Özcan'a müteşekkirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
LEVHALAR LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMA TARİHÇESİ	5
BİRİNCİ BÖLÜM	
ÇATI KİREMİTLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ	10
İKİNCİ BÖLÜM.....	
ÇATI KİREMİTLERİNİN YAPIM TEKNİKLERİ VE KULLANIM ŞEKİLLERİ	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
SEYİTÖMER HÖYÜK BULUNTULARI.....	27
3.1. Erken ve Orta Tunç Çağ Buluntuları	28
3.1.1. Çatı Rekonstrüksiyonu	33
3.2. Akhaemenid ve Hellenistik Dönem Buluntuları.....	38
3.2.1. Çatı Kiremitleri	43
3.2.1.1. Düz Kiremitler (Stroter):.....	43
3.2.1.2. Kapama Kiremitleri (Kalypter):.....	48
3.2.1.3. Yarım Antefiksli Stroter:.....	52
3.2.2. Çatı Rekonstrüksiyonu	53
SONUÇ	58
KATALOG	62
KAYNAKÇA.....	82
LEVHALAR	87
DİZİN.....	157

LEVHALAR LİSTESİ

Levha I	Çiz. S1, S2
Levha II	Çiz. S3
Levha III	Çiz. S4
Levha IV	Çiz. S5, S6
Levha V	Çiz. S7, S8
Levha VI	Çiz. S9, S10
Levha VII	Çiz. S11, S12
Levha VIII	Çiz. S13
Levha IX	Çiz. S14
Levha X	Çiz. S15, S16, S17
Levha XI	Çiz. S18
Levha XII	Çiz. S19, S20
Levha XIII	Çiz. S21, S22
Levha XIV	Çiz. S23, S24
Levha XV	Çiz. S25, S26
Levha XVI	Çiz. K1, K2
Levha XVII	Çiz. K3
Levha XVIII	Çiz. K4
Levha XIX	Çiz. K5
Levha XX	Çiz. K6
Levha XXI	Çiz. A1
Levha XXII	Çiz. A2
Levha XXIII	Çiz. A2
Levha XXIV	Çiz. A3
Levha XXV	Çiz. A3
Levha XXVI	Grafik 1: Tiplere Göre Stroter Dağılımı
Levha XXVII	Grafik 2: Tiplere Göre Kalypter Dağılımı
Levha XXVIII	Rekonstrüksiyon 1
Levha XXIX	Rekonstrüksiyon 2
Levha XXX	Rekonstrüksiyon 3

Levha XXXI	Harita 1: Seyitömer Höyük, Resim 1: Seyitömer Höyük genel görünüş.
Levha XXXII	Plan 1: Seyitömer Höyük E.T.Ç. tabakası.
Levha XXXIII	Plan 2: Seyitömer Höyük O.T.Ç. a evresi.
Levha XXXIV	Plan 3: Seyitömer Höyük O.T.Ç. b evresi.
Levha XXXV	Plan 4: Seyitömer Höyük O.T.Ç. c evresi.
Levha XXXVI	Plan 5: Seyitömer Höyük Akhaemenid dönem a ve b evresi.
Levha XXXVII	Plan 6: Seyitömer Höyük Hellenistik dönem tabakası.
Levha XXXVIII	Resim 2-4: E.T.Ç.'na ait kil kütleleri.
Levha XXXIX	Resim 5: O.T.Ç. 11 nolu mekan, Plan 7: 11 nolu mekan genel planı.
Levha XL	Resim 6, 7: 11 nolu mekan içerisinde bulunan çatı konstrüksiyonu.
Levha XLI	Resim 8-10: Çatı konstrüksiyonuna ait yanmış ahşap örnekleri.
Levha XLII	Resim 11: Çatı konstrüksiyonu
Levha XLIII	Resim 12-14: Stroterler için uygulanan kenet sisteminden örnekler.
Levha XLIV	Resim 15, 16: Stroter Tip 1.
Levha XLV	Resim 17, 18: Stroter Tip 2.
Levha XLVI	Resim 19, 20: Stroter Tip 3.
Levha XLVII	Resim 21, 22: Stroter Tip 4.
Levha XLVIII	Resim 23, 24: Stroter Tip 5.
Levha XLIX	Resim 25, 26: Stroter Tip 6.
Levha L	Resim 27, 28: Stroter Tip 7.
Levha LI	Resim 29, 30: Stroter Tip 8.
Levha LII	Resim 31, 32: Stroter Tip 9.
Levha LIII	Resim 33, 34: Stroter Tip 10.
Levha LIV	Resim 35, 36: Stroter Tip 11.
Levha LV	Resim 37, 38: Stroter Tip 12.
Levha LVI	Resim 39, 40: Stroter Tip 13.
Levha LVII	Resim 41-44: Kalypter Tip 1.
Levha LVIII	Resim 45-48: Kalypter Tip 2.

- Levha LIX** Resim 49-52: Kalypter Tip 3.
- Levha LX** Resim 53, 54: Kalypter Tip 3. Resim 55, 56: Kalypter iç yüzey kalıp izleri.
- Levha LXI** Resim 57: Kalypter üst yüzeyinde görülen düzeltme izleri.
- Levha LXII** Resim 58-63: Yarım antefiksli stroter.
- Levha LXIII** Resim 64-66: Yarım antefiksli stroter.
- Levha LXIV** Resim 67, 68: Akhaemenid dönem 10 nolu mekan. Plan 8: 10 nolu mekan genel planı.
- Levha LXV** Resim 69-72: Hellenistik dönem 1 nolu ev.
- Levha LXVI** Plan 9: 1 nolu ev genel planı.
- Levha LXVII** Resim 73, 74: Stroter yapımında kullanılan kalıp ve kalıp üzerine kil sıvama işlemi. (Resim 73-77, W.Rostoker, E.Gebhard, 1981, fig. 16-21'den alıntılanmıştır).
- Levha LXVIII** Resim 75, 76: Kalıp üzerine sıvanan kilin düzeltilmesi.
- Levha LXIX** Resim 76, 77: Kalıptan çıkarılan stroteri kurutma ve fırınlama aşaması.

KISALTMALAR LİSTESİ

A	Yarım Antefiksli Stroter
AJA	American Journal of Archaeology
AM	Archaeologischer Mitteilungen
bkz.	Bakınız
cm	Santimetre
Çev.	Çeviren
Çiz.	Çizim
E.T.Ç.	Erken Tunç Çağı
K	Kalypter
Kat.No.	Katalog Numarası
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
Lev.	Levha
m	Metre
MKKS	Müze Kurtarma Kazıları Semineri
M.Ö.	Milattan Önce
O.T.Ç.	Orta Tunç Çağı
Res.	Resim
S	Stroter
TTK	Türk Tarih Kurumu
Yay.	Yayınları
YKY	Yapı Kredi Yayınları

TEZ METNİ

GİRİŞ

Çatı örtü sistemleri, yapıların dış etkenlere karşı korunmasının yanı sıra ait olduğu mimari yapının planına bağlı kalması nedeniyle en temel unsurlardan biridir. Bir başka ifade ile çatı örtü sistemleri, mimari tarzın veya planın temeli kadar önem taşır. Çatı örtüsünün sisteme dönüşmesinin nedeni birbiri ile karşılıklı etkileşim içinde bulunan unsurlardan oluşmasıdır.

Çatı örtü sistemleri genel olarak iki alt başlıkta incelenmiştir. Bunlardan ilki örtü malzemeleri, ikincisi ise örtü altı malzemeleridir. Örtü malzemeleri şist dilimleri, saz, kil sıva ve çatı kiremitleridir. Bunlar çatının dış etkenlerle ilişki içinde olan ilk unsurlarıdır. Bundan dolayı önceleri kil sıvalı saz damlar kullanılırken zamanla sert, sağlam ve su geçirmeyen malzemelerin kullanılması gerekmiştir. Bu gereklilik çatı kiremitlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Erken Hellas Çağı'nda ilk kez taş plakalar halinde karşımıza çıkan çatı kiremitleri, yine aynı dönem içerisinde, elde edilmesi ve şekillendirilmesi kolay, aynı zamanda ekonomik olduğu için pişmiş topraktan üretilmeye başlamışlardır. Pişmiş toprak çatı kiremitleri, söz konusu sebeplerle günümüze kadar kesintisiz olarak kullanım görmüş ve günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir.

Örtü altı malzemeleri, örtü malzemesi olan pişmiş toprak çatı kiremitlerinin destekleyicisi ve taşıyıcısıdır. Bunlar tavan kirişleri, ahşap hatıllar ve sütunlar gibi unsurlardan oluşmaktadır. Örtü altı malzemeleri, genellikle ahşaptan yapılmışlardır. Ahşap unsurlar, uzun süre dayanıklılık gösteremedikleri için, arkeolojik kazılarda rastlanılması zor unsurlar olarak bilinmektedir. Ancak yine de bazı tahminler ışığında örtü altı malzemelerinin ne şekilde planlandığı anlaşılmaktadır.

Pişmiş toprak çatı kiremitleri, antik dünyada yaygın olarak kullanıldıkları için arkeolojik kazılarda çok sayıda ele geçmektedir. Ancak çatı kiremitleri şimdiye kadar üzerinde fazla durulmamış ve yeteri kadar çalışılmamış malzemeler olduklarından, arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan yapıların çatı örtüleriyle ilgili bilgilerimiz kısıtlı

kalmaktadır. Oysa ki kazılarda elde edilen çatı kiremitlerinin titiz bir şekilde değerlendirilerek tiplerinin ve çeşitlerinin belirlenmesi, yapıların nasıl bir çatıya sahip olduklarıyla ilgili önemli ipuçları vermektedir. Ayrıca yine çatı kiremitlerinden yola çıkılarak, çatıların örtü altı malzemeleriyle ilgili tespitler yapılabilmektedir. Bu durum, yapılara ilişkin restitüsyon ve rekonstrüksiyon denemelerinin de doğru sonuçlanmasına olanak sağlamaktadır.

“Seyitömer Höyük Çatı Örtü Sistemleri” başlıklı tez konumuzun sınırlarını oluşturan Seyitömer Höyük, “Phrygia Epictetus” adı verilen bölgenin güneyinde, İç Batı Anadolu’da bulunmaktadır (lev. XXXI, harita1). Kütahya il merkezinin 25km. kuzeybatısında, Seyitömer Linyit İşletmesi Müessese Müdürlüğü rezerv sahasında, eski Seyitömer Kasabası’nın bulunduğu alan içerisinde yer alan höyük, 150x140m. ölçülerindedir ve orijinal yüksekliği 23,5m.’dir (lev. XXXI, res. 1). Höyüğünün altında bulunan 12 milyon ton kömür rezervinin kullanılabilir duruma getirilebilmesi amacıyla, 1989 yılından itibaren ilk yıl Eskişehir Müzesi Müdürlüğü, 1990-1995 yıllarında Afyon Müzesi Müdürlüğü tarafından kazı çalışmaları yürütülmüştür¹. Bir süre ara verilen kazı çalışmaları 2006 yılında, Prof. Dr. A. Nejat Bilgen başkanlığında, Dumlupınar Üniversitesi Arkeoloji Bölümü tarafından yeniden başlatılmıştır².

Seyitömer Höyük’te gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, beş ana tabaka ortaya çıkarılmıştır. Hellenistik, Akhaemenid, Orta Tunç Çağ’a ait tabakaların alt evreleri de belirlenmiştir. Erken Tunç Çağ’a ait olan beşinci tabakada ise kazı çalışmaları devam etmektedir. Seyitömer Höyük stratigrafisi şu şekildedir:

I. Tabaka (Roma Dönemi).

II. Tabaka (Hellenistik Dönem: M.Ö. 334-30).

II-A: Geç Evre.

¹ N. Aydın, 1991, “Seyitömer Höyük Kurtarma Kazıları, 1989”, I. **MKKS**, Ankara, s. 191-204; A. Topbaş, 1992, “Kütahya Seyitömer Höyüğü 1990 Yılı Kurtarma Kazısı”, II. **MKKS**, Ankara, s. 11-34; A. Topbaş, 1993, “Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı”, III. **MKKS**, Ankara, s. 1-30; A. Topbaş, 1994, “Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı”, IV. **MKKS**, Ankara, s. 297-310; A. İlaşlı, 1996, “Seyitömer Höyüğü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı”, VI. **MKKS**, Ankara, s. 1-20.

² A.N. Bilgen, 2008, “Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı”, 29. **KST**, C. I, Ankara, s. 321-332; A.N. Bilgen, 2009, “Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı”, 30. **KST**, C. II, Ankara, s. 71-88.

- II-B: Erken Evre.
- III. Tabaka (Akhaemenid Dönem: M.Ö. 500-334)
 - III-A: M.Ö. 4. yüzyıl (400-334).
 - III-B: M.Ö. 5. yüzyıl.
- IV. Tabaka (Orta Tunç Çağ: M.Ö. 18. yüzyıl).
 - IV-A: Geç Evre.
 - IV-B: Orta Evre.
 - IV-C: Erken Evre.
- V. Tabaka (Erken Tunç Çağ: M.Ö. 3000-2000).

Seyitömer Höyük'te gerçekleştirilen kazılar sonucunda buradaki yapıların çatı örtü sistemlerini anlamamızı sağlayacak veriler elde edilmiştir. Akhaemenid ve Hellenistik dönem ile ilişkili olarak ele geçen çok sayıda çatı kiremitleri, bu dönemlere ait yapıların çatılarının kiremitlerle kaplandığını göstermektedir. Orta Tunç Çağı'na ait yapıların çatı örtü sistemlerini ise yanarak çökmüş vaziyette açığa çıkartılan bir çatıdan hareketle anlayabiliyoruz.

Seyitömer Höyük'te ortaya çıkarılmış yapılarda kullanılan çatı örtü sistemlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdiğimiz çalışmamızın “Çatı Kiremitlerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi” başlıklı I. bölümünde, çatı kiremitlerinin ilk örnekleri, kullanıldıkları ilk yerleşimler ile dönemler içerisinde gösterdikleri yayılıma ilişkin tespitler yapıldı.

Tez çalışmamızın “Çatı Kiremitlerinin Yapım Teknikleri ve Kullanım Şekilleri” başlıklı II. bölümünde ise çatı kiremitlerinin yapımında kullanılan teknikler, çatı kiremidi çeşitleri ve bunların işlevleri ele alındı.

“Seyitömer Höyük Buluntuları” başlıklı III. bölümümüzde ise Seyitömer Höyüğün E.T.Ç., O.T.Ç., Akhaemenid ve Hellenistik dönem mimarisi genel özellikleriyle anlatıldı ve söz konusu dönemlere ilişkin çatı örtü elemanları belirlendi.

Çalışmamız sırasında höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönem tabakalarına oranla kısıtlı bir yapılaşma gösteren Roma dönemi tabakasıyla ilişkili olabilecek çatı kiremitleri saptanamadı. Bu nedenle Seyitömer Höyük'ün Roma dönemi yapılarına ait çatı örtü sistemiyle ilgili bir tespit yapılamadı. Bu durum, Seyitömer Höyük çatı örtü sistemlerine ait buluntuları ele aldığımız III. bölümün Erken Tunç Çağ, Orta Tunç Çağ, Akhaemenid ve Hellenistik dönem tabakasına ilişkin buluntularla oluşturulmasını gerektirdi, buluntular erkenden geçe doğru sıralanarak ayrı başlıklar altında ele alındı.

Höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik döneme ait buluntuları, tipolojik açıdan benzerlik göstermektedir. Bu nedenle buluntular aynı başlık altında değerlendirildi. Bu çalışma sırasında önce işlevlerine göre ayrılmış olan çatı kiremitleri kendi içlerinde tiplere ayrıldı. Daha sonra belirlenen tipler içerisinden Akhaemenid ve Hellenistik dönemi temsil edecek birer buluntu seçildi ve çizimleri yapıldı. Çizim aşamasında buluntuların hamur katkıları, pişme dereceleri tespit edildi ve yüzey işçilikleri tanımlandı. Buluntuların hamur, firnis ve astar renklerinin belirlenmesinde Munsell renk kataloğu kullanıldı.

Söz konusu aşamalardan sonra belirlenen tipler ayrı ayrı anlatıldı, farklı yerleşimlerdeki benzerleriyle karşılaştırıldı ve Seyitömer Höyük'te buldukları tabakalarla paralellikleri saptandı. Ancak, antik dönem çatı örtü sistemleriyle ilgili yeterli sayıda çalışmanın bulunmaması, bu aşamada bazı zorluklara neden oldu. Tez malzememizi karşılaştırabileceğimiz yerleşim sayısı kısıtlı olduğundan malzememiz içerisinde yer alan bazı örneklerin benzerleri saptanamadı. Yabancı bilim adamlarının ise yaptıkları yayınlarda çoğunlukla çatı rekonstrüksiyonu üzerinde durmuş olmaları, paralel malzeme tespit etme aşamasında yetersiz kalınmasına neden oldu.

Çalışmamız sırasında elde ettiğimiz veriler, höyüğün Orta Tunç Çağ, Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarına ilişkin rekonstrüksiyon denemeleri yapmamıza da olanak sağladı. Bu sayede verilerin görsellik kazanarak daha anlaşılır ve somut bir durumda olacağı düşüncesindeyiz.

ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

Arkeolojik kazılarda çok sayıda ele geçen ve çatı örtüsünün vazgeçilmez unsurları olan çatı kiremitleriyle ilgili ilk yayınların 19. yüzyılın sonlarında başladığı bilinmektedir. R. Koldewey'in 1891 yılında yayınlanan "Neandria" isimli kitabında, Neandria Athena Tapınağı'na ait çatı kiremitleriyle ilgili bilgilere ulaşılabilmektedir. 1904 yılında C. Humann "Magnesia am Maeander" isimli kitabında Magnesia çatı kiremitlerinden bazı örnekleri yayınlamıştır. T. Wiegand ve H. Schrader, 1904 yılında Priene'de ele geçen bazı çatı kiremidi örneklerini yayınlamışlar, ayrıca Priene evlerinin çatılarıyla ilgili rekonstrüksiyon denemeleri yapmışlardır. 1940 yılında J.Boehlau ve K.Schefold Larissa'da gerçekleştirilen kazıları ve sonuçlarını derledikleri "Larisa am Hermos" isimli çalışmalarında Larisa'da ele geçen çatı kiremitlerine de yer vermişlerdir.

1942 yılında B. Smith'in yayınladığı "The Megaron and Its Roof" isimli makale, megaron planlı yapıların çatı sistemleriyle ilgili önemli bilgiler içermektedir. Aynı yıl içerisinde, W. B. Dinsmoor, megaronların çatı örtüleri ve çatı kiremitlerinin ortaya çıkışıyla ilgili görüşlerini kapsayan "Notes on Megaron Roofs" isimli makalesini yayınlamıştır. C. W. Blegen ise Smith ve Dinsmoor'un görüşleriyle ilgili eleştirilerde bulunduğu ve aynı zamanda kendi görüşlerini ifade ettiği "The Roof of the Mycenaean Megaron" isimli makalesini 1945 yılında yayınlamıştır.

Parthenon Tapınağı'nın çatı kiremitleri ve çatı rekonstrüksiyonu hakkında, A. K. Orlandos tarafından 1949 yılında yapılan çalışmada, anıtsal yapıların çatı kiremitleri ve çatı örtü sistemleri ile ilgili önemli tespitler yapılmıştır.

1950'li yıllara gelindiğinde ise Lerna'da gerçekleştirilen kazı çalışmalarıyla ilgili sonuçların yer aldığı "Excavations at Lerna, 1952-1953", "Excavations at Lerna 1954" ve "Excavations at Lerna 1956" isimli makalelerde, bilinen ilk çatı kiremidi örneklerine ilişkin önemli veriler yer almaktadır. M. C. Roebuck'un 1955 yılında yayınlanan "Excavation at Corinth: 1954" isimli çalışmasında, Korinth'de 1954 yılında

gerçekleştirilen kazılarda ele geçen çatı kiremitleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır. G. P. Stevens tarafından 1950 yılında yayınlanan “A Tile Standard in the Agora of Ancient Athens” isimli makalesinde, Atina Agorası’nda bulunmuş olan bir stroter standardını incelemiştir. Bu çalışma, antik dönem çatı kiremitlerinin üretim standartlarıyla ilgili önemli bilgilere ulaşılmamasını sağlamıştır.

1960 yılında A. T. Hodge “The Woodwork of Greek Roofs” isimli kitabında antik dönem Yunan çatılarında çatı örtüsünün altında uygulanan ahşap örgü tekniklerini ele almıştır.

1970’li yıllar ise konuyla ilgili araştırmaların yoğunlaştığı bir dönemdir. Thera’daki Akrotiri kentinde ele geçen buluntulardan hareketle, Tunç Çağ yapılarının çatı sistemlerine dair tespitler yapılmıştır. 1972 yılında Karataş-Semayük kazılarında elde edilen bazı veriler, Anadolu’da E.T.Ç.’nda görülen çatı geleneğiyle ilgili ipuçları vermektedir.

Burdur Müzesi’nde yer alan Frig çatı kiremitlerini konu alan “Phrygian Roof Tiles in the Burdur Museum” başlıklı makale 1970 yılında W.W. Cummer tarafından yazılmıştır. Orhan Bingöl’ün ise 1976 yılında yaptığı “Bayraklı (Eski İzmir) Çatı Kiremitleri” isimli çalışması Batı Anadolu’nun antik dönem çatı örtü teknikleriyle ilgili önemli bilgiler içermektedir.

R. Naumann’ın 1975 yılında yayınlanan ve Beral Madra tarafından Türkçe’ye çevrilen “Eski Anadolu Mimarlığı” isimli kitabında, Anadolu’da M.Ö. 2. binde uygulanmış olan çatı gelenekleriyle ilgili önemli bilgiler yer almaktadır.

1976 yılında W. B. Dinsmoor tarafından yayınlanan “The Roof of the Hephaisteion” isimli makale, Atina’da yer alan Hephaisteion’un çatı kiremitlerine ve çatı sistemine ilişkin buluntular ve rekonstrüksiyon çalışmalarını kapsamaktadır.

Sardes antik kentinde ortaya çıkarılmış olan ev yapılarına ait mimari terrakotaların değerlendirildiği “Lydian Houses And Architectural Terracottas” isimli çalışma A. Ramage tarafından 1978 yılında yayınlanmıştır.

W. Rostoker ve E. Gebhard tarafından 1981 yılında yayınlanan “The Reproduction of Rooftiles for the Archaic Temple of Poseidon at Isthmia, Greece” isimli makalede, Isthmia’daki Arkaik dönem Poseidon Tapınağı’na ait çatı kiremitlerinin yapım teknikleriyle ilgili önemli tespitler yapılmıştır. F. P. Hemans ise 1989 yılında yayınladığı makalesinde Isthmia Poseidon Tapınağı’nın çatı kiremitlerini konu almıştır.

H. S. Robinson ise 1984 yılında kaleme aldığı “Roof Tiles of the Early Seventh Century B.C.” isimli çalışmasında kesin olarak bilinen en eski çatı kiremitleriyle ilgili önemli bilgiler vermektedir.

Ö. Wikander, 1983 yılında yazdığı “Skylight-Tiles in the Ancient World” başlıklı makalesinde “opaionlu kiremit” adı verilen antik dönem kiremitlerini konu almıştır. Antik dönem çatı kiremitlerinin kullanımı, yapım teknikleri ve işlevleriyle ilgili ayrıntılı bir değerlendirme yaptığı “Ancient Roof Tiles – Use And Function” başlıklı çalışmasını 1988 yılında yayınlamıştır.

N. K. Cooper’ın 1983 yılında gerçekleştirdiği “The Development of Roof Revetment in the Peloponnese” başlıklı doktora tezinde, Peloponnessos’taki antik dönem yapılarının çatı örtü sistemlerinin gelişimiyle ilgili önemli bilgiler yer almaktadır.

G. Barın tarafından 1988 yılında gerçekleştirilen “Klazomenai 4. Yüzyıl Evleri Çatı Kiremitleri ve Çatı Rekonstrüksiyonları” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Klazomenai’de M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen evlerin çatı kiremitleri ve buluntulardan yola çıkarak çatı tipleriyle ilgili rekonstrüksiyon çalışmaları yapılmıştır. Antik dönem çatı kiremitleriyle ilgili olarak 1994 yılında T. Türker tarafından yapılan bir başka yüksek lisans tezi de “Panaztepe Çatı Kiremitleri” başlığını taşımaktadır. Söz konusu iki

çalışma da Batı Anadolu'daki antik dönem yapılarına uygulanan çatı tipleri ve kullanılan çatı kiremitleriyle ilgili önemli veriler içermektedir.

Ö. Özyiğit 1990 yılında yayınlanan “Batı Anadolu’da Antik Dönem Çatıları” başlıklı çalışmasında Batı Anadolu’da yer alan bazı antik kentlerde ortaya çıkarılan çeşitli yapıların çatı tipleri ve çatı örtü sistemleriyle ilgili önerilerde bulunmuştur. Ayrıca Ö. Özyiğit bu çalışmada antik dönem çatı kiremidi ve çatı tipleriyle ilgili önemli bilgilere de yer vermiştir. Ö. Özyiğit aynı yıl kaleme aldığı “Alaturka Kiremidin Oluşumu” isimli makalesinde antik dönem çatı kiremitlerinin yüzyıllar boyunca gösterdikleri değişime ilişkin bir kronoloji ortaya koymuştur.

R. C. S. Felsch’in 1990 yılında kaleme aldığı “Further Stamped Roof Tiles from Central Greece, Attica, and Peloponnese” isimli makalede Peloponnessos, Attika ve Orta Yunanistan’da ele geçmiş olan damgalı çatı kiremitleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Didyma antik kentinde gerçekleştirilen kazılarda açığa çıkarılan Arkaik dönem çatı kiremitleri, P. Schneider’in “New Information from the Discovery of an Archaic Tiled Roof in Ionia” başlıklı makalesinde ele alınmıştır. Samos Heraionu’nda ortaya çıkarılan Arkaik dönem çatı kiremitleri ise 1990 yılında A. Ohnesorg tarafından yayınlanan “Archaic Roof Tiles from the Heraion on Samos” isimli makalede incelenmiştir.

F. P. Hemans’ın İsthmia’daki Poseidon kutsal alanına ait mimari terrakottalar üzerine değerlendirmeler yaptığı “Greek Architectural Terracottas from the Sanctuary of Poseidon at Isthmia” isimli makalesi ve C. K. Williams’ın Korinth’de ortaya çıkarılan yuvarlak planlı iki yapıya ait çatı kiremitlerini ele aldığı “Roof Tiles from Two Circular Buildings at Corinth” isimli makalesi 1991 yılında yayınlanmıştır.

Gordion’un M.Ö. 6. yüzyılın ortasına tarihlenen çatı kiremitleriyle ilgili değerlendirmelerden oluşan ve 1996 yılında M. R. Glendinning tarafından kaleme

alınan “A Mid-Sixth-Century Tile Roof System at Gordion” başlıklı makale, konuyla ilgili önemli çalışmalardan biridir.

2002 yılında yayınlanan “The Mausolleion at Halikarnassos”da ise Halikarnassos’ta açığa çıkarılmış olan çeşitli depozitlerde ele geçen çatı kiremitleri de yer almaktadır.

T. Demir 2003 yılında yayınlanan “Antik Çağda Çatı Kiremitleri” başlıklı makalesinde antik dönem çatı kiremitlerinin ortaya çıkışı, yapım teknikleri ve kullanım şekilleriyle ilgili önemli bilgiler vermektedir. Ayrıca yine 2003 yılında yayınlanan ve Ö. Özyiğit tarafından gerçekleştirilmiş olan “Alaturka Tipi Kiremit Nereden Geliyor?” başlıklı çalışmada, günümüzde Anadolu’da kullanılan alaturka tipi kiremitlerin ilk olarak antik dönemde ortaya çıktığı ve gelişerek günümüzdeki şeklini aldığı ifade edilmektedir.

2005 yılında Ö. E. Öncü tarafından yapılan “M.Ö. 5-4. YY. Batı Anadolu İon Yapılarında Çatı Mimarisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında ise Batı Anadolu İon yapılarının çatı mimarisinde kullanılan taş ve ahşap uygulamalarla ilgili öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇATI KİREMİTLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞİMİ

Anadolu’da M.Ö. 2. binyılın sonuna kadar yapıların düz çatılarla örtülmüş olduğu genel olarak kabul gören bir bilgidir. Çatalhöyük’te ortaya çıkarılan yapılardan birinde görülen duvar resmindeki tasvirden anlaşıldığı üzere Neolitik dönem yapıları için de düz çatı geleneği geçerlidir. Çatalhöyük yapılarının tek katlı oldukları, düz toprak damlarla örtüldükleri ve yapılara çatılarında yer alan açıklıklardan girildiği bilinmektedir³. Neolitik dönem yerleşimi olan Çayönü yapıları⁴ ve Kalkolitik dönem yerleşimi olan Tell Madhhur⁵ yapılarının da düz toprak damlarla örtüldükleri düşünülmektedir.

Düz çatıların kille sıvanmış saz damlar ya da toprak damlar şeklinde olduğu düşünülmektedir. Saz damlar, sık aralıklarla yerleştirilmiş kalaslar üzerinde birbirini dik olarak kesen çalı çırpı katmanı ve bunun üzerinde ince bir kil sıva, kil sıvanın üzerine ise ince karataş parçalarının yayılmasıyla oluşturulmuş olmalıdır⁶.

Troia’da Megaron IIA’da gerçekleştirilen kazılarda elde edilen bulgular yapının saz damla örtüldüğü düşüncesini desteklemektedir. Yapı içerisinde yanık taban üzerine yıkılmış kerpiç duvar yıkıntılarının altında, olasılıkla çatıya ait ahşap hatılların kömürleşmiş kalıntılarını içeren bir toprak tabakası ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca üzerinde kamış izleri taşıyan kil kütleleri de yoğun olarak ele geçmiştir⁷.

Hititler’in yapılarında kullandıkları çatı örtü sistemleriyle ilgili herhangi bir bulgu ele geçmemişse de çivi yazılı metinlerden yola çıkılarak bazı sonuçlara varılabilmektedir. Çivi yazılı metinlerde kullanılan çeşitli ifadeler Hitit yapıları için de düz dam geleneğinin geçerli olduğunu göstermektedir⁸.

Antik Yunan dünyasında kiremitli çatıların yoğun olarak kullanılmaya başlandığı M.Ö. 7. yüzyıldan önceki dönemlere ait yapıların çatı örtü sistemleriyle ilgili

³ Mezopotamya ve Eski Yakınoğu, 1996, **Atlash Büyük Uygarlılar Ansiklopedisi 9**, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 44, 45.

⁴ A. E. Özdoğan, 2002, “Çayönü Tepesi”, **Arkeoatlas 2002:1**, İstanbul, s. 77.

⁵ E. Bıçakçı, 2002, “Kentleşmeye Doğru Mimari-Kalkolitik Çağ”, **Arkeoatlas 2002:1**, İstanbul, s. 133.

⁶ R. Naumann, 1975, **Eski Anadolu Mimarlığı**, çev. Beral M., TTK Yayınları, Ankara, s. 161.

⁷ a.g.e., s. 162.

⁸ a.g.e., s. 162-164.

bilgilere, Protogeometrik (M.Ö. 1050-900) ve Geometrik (M.Ö. 900-700) döneme tarihlenen önemli buluntular sayesinde ulaşılabilmektedir.

Batı Anadolu'da Eski İzmir, Klazomenai, Phokaia'da ortaya çıkarılan ve Protogeometrik döneme tarihlenen oval evler, dönemin mimari anlayışını yansıtan önemli bulgulardır. Eski İzmir'de Protogeometrik döneme tarihlenen oval ev için yapılan rekonstrüksiyon çalışmasında, yapının çatısı semerdam şeklindeki bir saz çatı olarak canlandırılmıştır. Sisam'da bulunmuş olan bir ev modelinden yola çıkılarak bu sonuca varılmıştır. Yapının güneyinde, orta ekseninde bir ahşap dikme deliği açığa çıkarılmış ve böylece çatının içeriden ahşap direklerle desteklendiği tespit edilmiştir. Oval evin gerekli hava ve ışığı ise Sisam'da bulunmuş olan ev modelinde olduğu gibi mahyadaki deliklerden veya Argos Heraion'unda bulunmuş olan ev modelinde olduğu gibi duvarların üstünde, çatının hemen altında açılmış bir delikten sağladığı düşünülmektedir⁹.

Phokaia'da da Protogeometrik döneme tarihlenen oval evler açığa çıkarılmış ve bu yapılarla ilgili rekonstrüksiyon çalışmalarında çatılar, Eski İzmir örnekleriyle benzer şekilde önerilmiştir¹⁰. Klazomenai'de ortaya çıkarılan Protogeometrik dönem oval ev yapısının da semerdam şeklindeki bir saz çatıyla örtülmüş olması gerektiği düşünülmektedir¹¹.

Perakhora'da Hera Akraia Tapınağı'nda ve Argos Heraion'unda bulunmuş olan ev modelleri ise, Geometrik dönemin mimari geleneğiyle ilgili önemli ipuçları vermektedir. Buluntular, Geometrik dönemde evlerin semerdam şeklindeki çatılarla örtüldüğünü göstermektedir¹². Eski İzmir'de Geç Geometrik döneme tarihlenen dikdörtgen planlı ve apsisli evlerin rekonstrüksiyon çalışmaları söz konusu ev

⁹ E. Akurgal, 1997, **Eski İzmir I-Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı**, TTK yayınları, Ankara, s. 16-17, şek. 8a-d, 10a, b.

¹⁰ Ö. Özyiğit, 2005, "2003 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları", XXVI. **KST**, C. 2, Ankara, s. 45, çiz. 11, 12.

¹¹ G. Bakır, vd., 2001, "1999 Klazomenai Kazısı", XXII. **KST**, C. 2, Ankara, s. 28. Bakır, Perakhora'da Hera Akraia Tapınağı'nda ve Argos Heraionu'nda bulunan ve Geometrik döneme tarihlenen ev modellerinin, bu görüşü destekleyen önemli veriler olduğunu ifade etmektedir. Söz konusu ev modellerinden hareketle, dikdörtgen planlı yapılarda sıklıkla düz toprak damların, apsisli veya oval yapılarda ise semerdam şeklindeki saz çatıların kullanılmış olması gerektiğini vurgulamaktadır.

¹² Akurgal, 1997, şek. 16, 17a-b; W. B. Dinsmoor, 1950, **The Architecture of Ancient Greece- An Account of Its Historic Development**, London, s. 43, fig. 15.

modellerinden hareketle yapılmış, evlerin çatıları semerdam şeklindeki bir saz çatı olarak canlandırılmıştır¹³.

M.Ö. 7. yüzyılda çatı kiremitlerinin yaygın olarak kullanıma girmesiyle, düz ve semerdam çatı geleneği son bulmuş, yerini çatı kiremitleriyle örtülmüş eğimli çatılar almaya başlamıştır.

Plinius *Naturalis Historia*'da çatı kiremitlerinin ilk defa Kıbrıs kralı Kinyras tarafından kullanıma geçirildiğini ifade etse de¹⁴ bu kayıtların, Kıbrıs'ta çatı kiremitlerinin M.Ö. 7. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlandığını gösteren arkeolojik deliller ışığında kabul edilmesi mümkün görünmemektedir¹⁵.

Bilinen ilk çatı kiremitlerinin, Peloponnesos yarımadasının doğusundaki Argolis Körfezi çevresinde yer alan Asine, Malthi, Tiryns, Lerna ve Zygouries gibi Erken Hellas Çağı (M.Ö. 3000-2100)¹⁶ yerleşimlerinde kullanıldığı arkeolojik kazılar sonucunda anlaşılmıştır¹⁷. Asine'de Erken Hellas Çağı'na ait yapılarda ele geçirilen parçalar, ilk çatı kiremitlerinin kare veya dikdörtgen formunda, düz, oluksuz ve herhangi bir kenet sistemine sahip olmayan şist dilimleri şeklinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu örneklerin 15-25cm. civarında olduğu da belirtilmektedir¹⁸. Benzer durum Tiryns'de de karşımıza çıkmaktadır. Tiryns'de Erken Hellas Çağı'na ait yuvarlak bir yapıdan ele geçen düzensiz kalınlık ve formlardaki şist dilimlerinin, Asine'deki örneklerle benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır¹⁹. Asine ve Tiryns'de ele geçen örneklerin boyutlarının küçük olması ve kenet sistemine sahip olmamaları, bunların düz çatılara ait oldukları fikrini akla getirmektedir²⁰. Messenia'da yer alan Malthi'de de

¹³ Akurgal, 1997, şek. 18b, c.

¹⁴ Plinius, *Naturalis Historia*, VII 56, 195.

¹⁵ Ö. Wikander, 1988, "Ancient Roof-Tiles – Use and Function", *Opuscula Atheniensi* XVII:15, s. 204.

¹⁶ Hellas Çağı kronolojisi için bkz. O. Dickinson, 1949, *The Aegean Bronze Age*, Cambridge Uni. Press, London- New York: 1994, s. 19.

¹⁷ T. Demir, 2003, "Antik Çağda Çatı Kiremitleri", *III. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu*, Haziran 2003, Eskişehir: 2003, s. 316.

¹⁸ Ö. Wikander, 1988, s. 204; C. Blegen, 1945, "The Roof of the Mycenaean Megaron", *AJA* 49:1, s. 36.

¹⁹ Blegen, 1945, s. 36.

²⁰ Asine'de ele geçen şist dilimleriyle ilgili çalışmalar yapmış olan Persson, bu örneklerden yola çıkarak Erken Hellas Çağı evlerinin düz çatılara sahip olduğunu iddia etmiştir. Tiryns'de ele geçen benzer örnekler ise Müller tarafından incelenmiş ve Müller de bu dönem yapılarının düz çatılara sahip oldukları sonucuna varmıştır. Bkz. Blegen, 1945, s. 36.

Erken ve Orta Hellas Çağı (M.Ö. 2100-1600) depozitlerinde aynı tip çatı kiremitlerinin ele geçtiği bilinmektedir²¹. Asine’de ortaya çıkarılan ve Orta Hellas Çağı’na ait olan bir mezardan ise pişmemiş kilden yapılmış çatı kiremidi parçaları ele geçmiş ve bunların mezarda ikinci kullanım olarak yer aldığı düşünülmüştür. Fakat buluntularla ilgili olarak farklı görüşler mevcuttur²².

Geç Hellas Çağı’na (M.Ö. 1600-1100) gelindiğinde ise, Atina Akropolisi’nde ve Argolis Körfezi’nde yer alan Berbati’de ile Thebes’te ele geçen buluntular dikkat çekicidir. Atina Akropolisi’nin kuzeyinde yer alan Geç Hellas Çağı’na ait bir yer altı pasajında bulunan örneklerin yükseltilmiş kenarlarıyla Korinth tipi çatı kiremitleri olabileceği önerilmiştir. Ancak buluntuların sayıca az olması ve tam bir örneğe rastlanmamış olması nedeniyle bazı bilim adamları bu duruma şüpheyle yaklaşmışlar ve söz konusu örneklerin bir su kanalına ait olabileceklerini önermişlerdir. Benzer durum Thebes’te ve Berbati’de ele geçen buluntular için de geçerlidir. Her iki yerleşimde de Geç Hellas Çağı’na ait mezarlar ortaya çıkarılmış ve mezarları örten çatı kiremidi parçalarına rastlanmıştır. Bunların yükseltilmiş kenarlarıyla Korinth tipi çatı kiremitlerini anımsattığı düşünülmüşse de konuyla ilgili farklı görüşler ortaya atılmıştır²³.

²¹ W. B. Dinsmoor, 1942, “Notes on Megaron Roofs”, *AJA* 46:3, 1942, 370-372. Blegen ise Malthi’de ele geçen örneklerle ilgili olarak, kazı raporlarında herhangi bir çizim veya fotoğraf bulunmaması nedeniyle, önem taşımadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca Blegen, Tiryns, Asine ve Malthi’de ele geçen söz konusu buluntuların yapıların taban döşemesiyle ilişkili olabileceklerini de belirtmiştir. Bkz. Blegen 1945, s. 36.

²² Dinsmoor, 1942, s. 372. Asine’de ortaya çıkarılan mezarda ele geçen örnekler, Frödin tarafından çatı kiremidi olarak değil, mezar tuğlası olarak değerlendirilmiştir. Ancak Dinsmoor bunların çatı kiremidi olduklarını ve mezarda ikinci kullanım olarak yer aldıklarını ifade etmiştir. Blegen ise Dinsmoor’un düşüncesini şüpheli bulmuş, bunun kesin bir ifade olarak kullanılmayacağını bildirmiştir. Bkz. Blegen, 1945, s. 36, 37.

²³ Thebes’teki Geç Hellas Çağı mezarlarından ele geçen buluntular Keramopoulos tarafından Korinth tipi çatı kiremitleriyle karşılaştırılmışsa da Blegen, buluntuların küçük olmasından dolayı paralel iki kenara sahip olup olmadığının anlaşılmasını üzerine çatı kiremidi olarak değerlendirilmelerinin yanlış olacağını belirtmiştir. Bunların belki de Minos yerleşimindeki kullanımın Myken yerleşimlerine bir yansıması olarak su kanalları veya kanalizasyon sistemiyle ilişkili olabileceğini ifade etmiştir. Blegen, Atina Akropolisi’nde ele geçen buluntular için de aynı görüşü ortaya koymaktadır. Blegen, Broneer’in de Atina Akropolisi’nde ele geçen buluntular için kesin bir ifade kullanmadığını vurgulamıştır. Akerström ise Berbati’de ele geçen örnekler için, sığ olmaları ve kenar yüksekliklerinin yetersiz olması nedeniyle su sistemiyle ilişkili olamayacaklarını belirtmiştir. Bkz. Blegen, 1945, s. 37-39. Ayrıca Akerström söz konusu buluntuların içerisinde beş adet tüm örnek olduğunu ve bunların uzunluklarının 50-64cm., genişliklerinin ise 30.5/33 ile 37/40cm. arasında değiştiklerini ifade etmiştir. Tüm örneklerin uzun kenarlarında yükseltilmiş çerçevelere sahip olduklarını, kapama kiremitleriyle ilgili olarak ise kesin bir bulgu olmadığını belirtmiştir. Wikander de Blegen’in Berbati örnekleriyle ilgili görüşlerini, buluntuların

Pişmemiş kil veya şist dilimleriyle kaplanmış çatılardan, pişmiş toprak çatı kiremitleriyle kaplı çatılara geçişin Hellas Çağı'nda yaşandığını savunan görüşler ise, Tiryns'deki Erken Hellas III'e ait buluntuların, Malthi'de Orta Hellas tabakalarından ve Asine'deki Orta Hellas mezarlarından ele geçen buluntuların, Atina Akropolis, Thebes ve Berbatı'den ele geçen Geç Hellas III buluntularının yeterli ve somut kanıtlar olduğunu vurgulamaktadır²⁴. Ayrıca Lerna'da 1952-1957 yılları arasında yapılan kazılarda "Kiremitli Ev" olarak adlandırılan bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Yapıda ele geçirilen Erken Hellas Çağı'na ait yüzlerce buluntu, çatı kiremitlerinin ilk kez Hellas Çağı'nda ortaya çıktığı görüşünü destekler niteliktedir. Yapıda elde edilen bulgular, çatı örtüsünün alt kısımlarının mavi-yeşil plaka taşlarla kaplandığını, bunların da çatıyı destekleyen ahşap unsurlara çeşitli deliklerle bağlandığını göstermiştir. Plaka taşların üstüne ise pişmiş toprak levhaların yerleştirildiği, en üst kısmın ise bir kil katmanıyla sıvandığı anlaşılmıştır²⁵. Aynı tip çatı örtüsü Tiryns'de Erken Hellas III'e ait yuvarlak yapıda da karşımıza çıkar, burada Lerna'dan farklı olarak pişmiş toprak kiremit yerine şist dilimleri kullanılmıştır. Bu durum, zaman içerisinde taş plakaların yerini pişmiş toprak kiremitlerin aldığını göstermesi açısından önemlidir. Pişmiş toprak kiremitlerin taş plakalardan daha hafif ve daha kolay elde edilebilir olması, tercih edilmesinin ve yaygın bir şekilde kullanıma girmesinin nedenlerinden biri olarak kabul edilmektedir²⁶.

Arkeolojik kazılar sonucu elde edilen bulgular, çatı kiremitlerinin Erken Hellas Çağı'nda ortaya çıktığını, Geç Hellas Çağı'nda Myken yerleşimlerinde geliştiğini ve asıl olarak M.Ö. 7. yüzyılda yaygın kullanım görmeye başladığını göstermektedir. Ancak Geç Hellas Çağı ile M.Ö. 7. yüzyıl arasındaki dönemlerde neden çatı kiremidi görülmediği sorusu ise hala cevap beklemektedir.

geniş olmaları ve kenar yüksekliklerinin bir su kanalı için yeterli olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Bkz. Wikander, 1988, s. 204, fig. 1.

²⁴ Dinsmoor, 1942, s. 370-372; Wikander, 1988, s. 204.

²⁵ J. L. Caskey, 1954, "Excavations at Lerna, 1952-1953", *Hesperia* 23, s. 23-27, pl. 5b-f; J. L. Caskey, 1955, "Excavations at Lerna, 1954" *Hesperia* 24, pl. 23e-g; J. L. Caskey, 1957, "Excavations at Lerna, 1956" *Hesperia* 26, s. 153, pl. 44b; J. L. Caskey, 1960, "The Early Helladic Period in the Argolid", *Hesperia* 29, s. 289. Blegen'in Tiryns, Asine gibi Erken Hellas yerleşimlerinde ele geçen örneklerle şüpheleri ortadan kaldırmakta ve çatı kiremitlerinin ilk kez Erken Hellas Çağı'nda kullanıldığını açıkça göstermektedir. Bkz. Caskey, 1957, s. 153, pl. 44b.

²⁶ Wikander, 1988, s. 204.

Kıta Yunanistan'da M.Ö. 7. yüzyılın erken dönemlerinden itibaren tekrar görülmeye başlanan çatı kiremitleri, gelişmiş durumda ortaya çıkmıştır ve Geç Hellas örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Korinth²⁷, Isthmia, Delphoi, Korkyra, Olympia ve Perakhora'da Korinth tipi çatı kiremitlerinin en erken örneklerine rastlanmıştır²⁸. Korinth'deki Apollon Tapınağı'nın en erken çatı kiremitleri M.Ö. 7. yüzyılın başına, Isthmia'daki Poseidon Tapınağı'nın en erken kiremit örnekleri ise M.Ö. 7. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir. Ancak Isthmia'da ele geçen örnekler Korinth'de ele geçen örneklerden daha gelişmiş oldukları için, M.Ö. 7. yüzyılın ortalarına tarihlenmesi gerektiği de düşünülmektedir²⁹. M.Ö. 7. yüzyıla ilişkin bilinen en erken örnekler düz (stroter), kapama (kalypter), mahya kiremitleriyle belli bir sistem içinde ve oldukça gelişmiş durumda olmalarına rağmen, günümüze kadar M.Ö. 7. yüzyıldan daha önceki dönemlere tarihlenen ve öncül olarak kabul edilebilecek örnekler bulunamamıştır. M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen buluntular da tapınak gibi anıtsal yapılardan elde edilmiştir. Bu durum, konut gibi sivil yapıların çatı sistemlerinin nasıl olduğu sorusunu akla getirmektedir. Bu dönem konut yapılarının küçük olmasından dolayı çatı sistemlerinin gelişmediği yönünde görüşler de mevcuttur³⁰.

Özellikle M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hellen dünyasında, orta ve güney İtalya ile Sicilya'da geniş bir yayılım alanı gösteren kiremitli çatılar, Anadolu'da M.Ö. 600'den sonra görülmeye başlamıştır³¹. Anadolu'da kesin olarak tarihlendirilmiş ve genel olarak M.Ö. 6. yüzyıla verilen çatı kiremitleri, Phrygia'da bulunmuştur³².

²⁷ Robinson, Korinth'deki Apollon Tapınağı'nın en erken kiremitlerini M.Ö. 7. yüzyıl başına tarihlemiştir. H. S. Robinson, 1984, "Roof Tiles of the Early Seventh Century B.C.", **AM** 99, s. 55-62; M. C. Roebuck, 1955, "Excavation at Corinth: 1954", **Hesperia** 24:2, s. 147-157; H. S. Robinson, 1976, "Excavations at Corinth: Temple Hill, 1968-1972", **Hesperia** 45:3, s. 203-239.

²⁸ Robinson, 1984, s. 55; Ö. Özyiğit, 1990b, "Batı Anadolu'da Antik Dönem Çatıları", **X. TTK Kongresi**, C. 1, s. 303; Wikander, 1988, s. 205.

²⁹ Robinson, 1984, s. 57.

³⁰ Wikander, 1988, s. 206. Wikander, İtalya'da durumun daha farklı olduğunu, söz konusu dönemde, konut mimarisinde mimari terrakotta kullanımının daha önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmiştir.

³¹ Özyiğit, 1990b, s. 304; Wikander, 1988, s. 206. Özyiğit, Anadolu'da M.Ö. 7. yüzyılda herhangi bir çatı kiremidine rastlanmamış olmasını, arkeolojik kazılarda çatı kiremitlerine gereken özenin gösterilmemesine bağlamaktadır. Özyiğit, ayrıca M.Ö. 7. yüzyılda görülen örneklerin gelişmiş durumda olmaları nedeniyle, M.Ö. 8. yüzyılda da çatı kiremidi kullanımının olması gerektiği görüşünü savunmaktadır.

³² Demir, 2003, s. 318. Batı Anadolu'da bilinen en erken mahya kiremitleri Düver'de ele geçmiştir. Bkz. W. W. Cummer, 1970, "Phrygian Roof Tiles in the Burdur Museum", **Anadolu**, XIV, s. 36, 50, Şek. 7, No. E 4317; Lev. VII, 1.

Anadolu'da Gordion, Neandria, Sardes, Didyma gibi yerleşimlerde de M.Ö. 6. yüzyıla tarihlenen çatı kiremitleri ele geçmiştir³³.

Arkaik dönemde Isthmia'daki Poseidon Tapınağı'nda³⁴, Samos'daki Heraion'da³⁵, Korinth'deki M.Ö. 7. yüzyıla ait Apollon Tapınağı'nda³⁶, Klasik dönemde ise Atina Akropolisi'ndeki Parthenon Tapınağı'nda³⁷, Atina Agorası'nda yer alan Hephaisteion'da³⁸, Korinth'de yer alan yuvarlak planlı iki yapıda³⁹ çatı kiremitleri kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca Isthmia'da Poseidon Kutsal Alanı'nda Klasik ve Hellenistik döneme ait çatı kiremitleri ve mimari terrakottalar kullanım görmüştür⁴⁰.

Batı Anadolu yerleşimlerinden Larisa'da Yeni Saray, Portikli Yapı ve Avlulu Ev gibi Klasik döneme ait yapıların planlarına ve ele geçen çatı kiremidi örneklerine dayanılarak restitüsyonları yapılmıştır⁴¹. Priene'de ise Hellenistik döneme ait çatı kiremitleri ele geçmiştir⁴². Magnesia⁴³ ve Pergamon'da da Hellenistik dönemde çatı

³³ M. R. Glendinning, 1996 "A Mid-Sixth-Century Tile Roof System at Gordion", **Hesperia** 65:1, s. 99-119; Cummer, 1970, s. 36,50; R. Koldewey, 1891, **Neandria**, Berlin, s. 46; A. Ramage, 1978, **Lydian houses and architectural terracottas (Archaeological exploration of Sardis, Monograph 5)**, Cambridge, s. 9,10, 35-37; P. Schneider, 1990, "New Information from the Discovery of an Archaic Tiled Roof in Ionia", **Hesperia** 59:1, s. 211-222. Düver'de ele geçen çatı kiremitleri, tek bir parçanın hem kalypter hem de stroter işlevi görmesi nedeniyle ilgi çekicidir. Sardes'te konut yapılarından, Neandria Athena Tapınağı'ndan ve Gordion'dan ele geçen örnekler ise oluklu saçak kiremitleridir ve benzerlik göstermektedir.

³⁴ F. P. Hemans, 1989, "The Archaic Roof Tiles at Isthmia: A Re-Examination", **Hesperia** 58:3, s. 251-266. Isthmia'daki Poseidon Tapınağı'nın Arkaik dönem çatı kiremitleri, Düver'de ele geçen çatı kiremitleriyle tek bir parçanın hem kalypter hem de stroter işlevi görmesi açısından benzerlik göstermektedir.

³⁵ A. Ohnesorg, 1990, "Archaic Roof Tiles from the Heraion on Samos", **Hesperia** 59:1, s. 181-192. Heraion'da ele geçen kalypter ve stroter örnekleri, hem Lakonia hem de Korinth tipidir. Bkz. Ohnesorg, 1990, s. 182-186, fig. 1-8; s. 190, fig. 11-12.

³⁶ H. S. Robinson, 1976, "Excavations at Corinth: Temple Hill, 1968-1972", **Hesperia** 45:3, s. 203-239. Korinth'deki Apollon Tapınağı'nın M.Ö. 7. yüzyıla tarihlenen çatı kiremitleri, tek bir parçanın hem kalypter hem de stroter işlevi görmesi açısından Isthmia ve Düver örnekleriyle benzerlik göstermektedir. Bkz. Robinson, 1976, fig. 9.

³⁷ A. K. Orlandos, 1949, "Notes on the Roof Tiles of the Parthenon", **Hesperia Supplements** 8, s. 259-462.

³⁸ W. B. Dinsmoor, 1976, "The Roof of the Hephaisteion", **AJA** 80:3, s. 223-246. Hephaisteion ve Parthenon Tapınağı'nın çatı kiremitleri pişmiş topraktan değil mermerden üretilmişlerdir. Bkz. Orlandos, 1949, s. 259; Dinsmoor, 1976, s. 241.

³⁹ C. K. Williams, 1994, "Roof Tiles from Two Circular Buildings at Corinth", **Hesperia Supplements** 27, s. 53-60.

⁴⁰ F. P. Hemans, 1994, "Greek Architectural Terracottas from the Sanctuary of Poseidon at Isthmia", **Hesperia Supplements** 27, s. 61-82.

⁴¹ S. Boehlau, 1940, **Larisa am Hermos I**, Die Bauten, Berlin, taf. 43b, abb. 39-41.

⁴² S. Wiegand, 1904, **Priene**, Berlin, s. 306,307, abb. 327-332.

⁴³ C. Humann, 1904, **Magnesia am Maeander**, Berlin, s. 36,37, abb. 25.

kiremitleri kullanıldığı bilinmektedir⁴⁴. Klazomenai ve Bayraklı'da M.Ö. 4. yüzyıla ait tabakalarda ortaya çıkarılan sivil yapılardan tümlenebilir nitelikte çatı kiremitleri ele geçmiştir⁴⁵. Halikarnassos'ta M.Ö. geç 5. yüzyıl ile M.Ö. 2. yüzyıl arasına tarihlenen depozitlerden çok sayıda çatı kiremidi ortaya çıkarılmıştır⁴⁶. Panaztepe'de ise Arkaik tabakalarda Lakonia tipi, M.Ö. 4. yüzyıl, Hellenistik ve Roma tabakalarında ise Korinth tipi çatı kiremitleri çok sayıda bulunmuştur⁴⁷.

Erken Hellas Çağı'nda ortaya çıktıktan sonra, M.Ö. 7. yüzyılda yaygın kullanım görmeye başlayan çatı kiremitleri, büyük değişimlere uğramadan, Roma ve Bizans dönemi içlerine kadar aynı teknikle kullanılmaya devam etmiştir. Antik dönemde iki ana çatı kiremidi tipi olan Korinth ve Lakonia tipi kiremitler, isimlerini ilk üretim merkezlerinden almışlar ve antik dünyada yüzyıllarca varlıklarını sürdürmüşlerdir. Yapımının kolay, maliyetinin düşük ve dayanıklılığının yüksek olması nedeniyle pişmiş topraktan üretilmiş olan antik dönem çatı kiremitleri, günümüz çatı kiremitleriyle bile benzerlik göstermektedir. Antik dönemde genişlikleri 44-68cm. ve uzunlukları 54-68cm. arasında değişen düz kiremitlerin, Bizans dönemine gelindiğinde, boyutlarının küçülmeye ve pervazlarını kaybederek iç bükey bir profile sahip olmaya başladıkları da düşünülmektedir. Hatta günümüzde Alaturka tipi olarak adlandırılan çatı kiremitlerinin, Bizans dönemiyle birlikte boyutları küçülen ve profili değişen düz ve kapama kiremitlerinden geliştiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır⁴⁸.

Çatı kiremitleri, arkeolojik kazılarda üzerinde fazla durulmamış ve yeteri kadar incelenmemiş materyaller oldukları için, gelişimleriyle ilgili bilgilerimiz kısıtlıdır. Özellikle Roma dönemi ve sonrasına ait çatı kiremitleriyle ilgili çalışmaların yetersizliği dikkat çekicidir. Yapılan çalışmalar da daha çok çatı rekonstrüksiyonlarına dayalıdır. Malzeme tanıtımına dayalı çalışmaların azlığı, kiremitlerle ilgili kronolojik bir gelişim

⁴⁴ Özyiğit, 1990b, s. 304, 325.

⁴⁵ Barın, Gürol, 1988, "Klazomenai 4. Yüzyıl Evleri Çatı Kiremitleri ve Çatı Rekonstrüksiyonları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir, s. 1-180; O. Bingöl, 1976, "Bayraklı (Eski İzmir) Çatı Kiremitleri", **Anadolu (Anatolia) XX**, s. 52.

⁴⁶ L. E. Vaag, vd., 2002 "The Maussolleion at Halikarnassos- The Pottery", vol. 7, s. 70, 71, 109, 131-133, 158, 159.

⁴⁷ Türker, Türker, 1994, "Panaztepe Çatı Kiremitleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, s. 26.

⁴⁸ Ö. Özyiğit, 1990a, "Alaturka Kiremidin Oluşumu", **Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi V**, s. 149-179, şek. 5, tablo 1, 2.

saptanmasını zorlaştırmakta olsa da Batı Anadolu için Arkaik dönemden Bizans dönemi sonlarına kadar düz ve kapama kiremitleriyle ilgili kronolojik gelişim kurma çalışmaları yapılmıştır⁴⁹. Ancak çeşitli yerleşimlerde aynı döneme tarihlenen tabakalardan farklı tiplerde çatı kiremitlerinin ele geçmesi bu çalışmaların kesinliği konusunda şüpheler doğurmaktadır. Bu nedenle, bir dönemde tek bir tip çatı kiremidi kullanılmış olması pek de olası görünmemektedir.

Çatı kiremitleriyle ilgili çalışmaların sayısı arttıkça, hem çatı kiremitlerinin hem de çatı örtü sistemlerinin dönemler içerisinde nasıl bir gelişim gösterdiğinin saptanabileceğini ve kronoloji sorununun çözülebileceğini umuyoruz.

⁴⁹ Özyiğit, 1990b, s. 211, şek. 1,2; Özyiğit, 1990a, s. 158, şek. 4.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇATI KİREMİTLERİNİN YAPIM TEKNİKLERİ VE KULLANIM ŞEKİLLERİ

Çatı kiremitlerinin kalıp yardımıyla üretildikleri genel olarak kabul gören bir bilgidir. Ancak, arkeolojik kazılarda bugüne kadar çatı kiremidi yapımında kullanılmış olabilecek herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bu nedenle, çatı kiremidi üretiminde kullanılan kalıpların ahşaptan yapıldıkları düşünülmektedir⁵⁰.

Isthmia'daki Poseidon Tapınağı'na ait Arkaik dönem çatı kiremitleri, ahşap kalıplar yardımıyla, aslına uygun biçimde yeniden üretilmişlerdir. Bu çalışma antik dönem çatı kiremitlerinin yapım teknikleriyle ilgili tahminler yürütülmesini sağlamıştır⁵¹.

Bu çalışmalarda uygulanan tekniğe göre, ahşap kalıp üzerine sıvanan kilin kalıba yapışık olan yüzeyi kiremidin üst yüzeyini oluşturmaktadır. Kiremidin alt yüzeyine ise düz bir yüzeye sahip olan tahta parçaları yerleştirilmiş ve bunlara tokmakla vurularak kilin düzeltilmesi sağlanmıştır. Daha sonra bir spatula yardımıyla diğer kiremide oturacağı noktada gerekli olan kenet kısmı şekillendirilmiştir. Kalıp üzerine sıvanmış durumdaki kilin son düzeltmeleri ıslak elle yapılmıştır. Kilin üzerine sıvandığı ahşap plakayı kalıptan ayırmak için kalıbın kenarlarına açılan deliklere yerleştirilen tahta parçaları kullanılmıştır. Tahta parçalarıyla kalıptan çıkarılan ahşap plaka, pişmemiş kiremitten ayrılmıştır. Kurutma işlemi için dikey olarak zemine yerleştirilen pişmemiş kiremidin yüzeyi, kurutma işleminin ikinci gününde sulandırılmış kille astarlanmıştır. Sulandırılmış kilin üzerine ise kalınlığı 1mm.'den az olan bir firnis katmanı uygulanmıştır. Kurutma işleminden sonra fırın içerisine dik olarak yerleştirilen çatı kiremitlerinin düşmesini engellemek için, aralarında kalan boşluklar, yine kiremit parçalarıyla doldurulmuştur⁵².

Stroter adı verilen düz kiremitlerin yapım aşamasında hangi yüzlerinin kalıpla, hangi yüzlerinin elle şekillendirildiği kesin değildir. Ancak, her iki yöntemde de

⁵⁰ Barn, 1988, s. 111.

⁵¹ W. Rostoker, E. Gebhard, 1981, "The Reproduction of Rooftiles for the Archaic Temple of Poseidon at Isthmia, Greece", *Journal of Field Archaeology*, vol. 8:2, s. 211-227.

⁵² a.g.m., s. 221, 222, fig. 17-21.

Korinth tipi stroterlerin genelinde görülen ve astragal⁵³ adı verilen çıkıntılar sonradan eklenmiş olmalıdır. Kalypter adı verilen kapama kiremitlerinin de kalıpla yapıldıkları düşünülmektedir. Çatı kiremidi yapımında fırınlamadan önceki son işlem, kiremitlerin firnislenmesidir. Firnis, çatı kiremitlerinin yağmur sularını sızdırmasını engellemek için kiremitlerin üst yüzeylerine uygulanır⁵⁴.

Çatı kiremitlerinin yapımında kullanılan kil, genellikle bol katkılıdır. Hamurlarında katkı maddesi olarak çoğunlukla kireç, kum, şamot, mika, taşçık ve kuvars görülür. Bol katkılı ve kaba bir hamura sahip olmalarının nedeni hem üretimi hızlandırmak hem de kiremitlerin dayanıklılığını artırmak olmalıdır. Hamur rengi olarak genellikle sarı, kırmızı ve kahverengi tonları görülmektedir. Firnis renkleri ise kırmızı, kahverengi, siyah ve tonlarıdır⁵⁵.

Antik dönem çatı kiremitleri iki ana üretim merkezine bağlı olarak adlandırılmışlardır. Bunlardan biri Korinth, diğeri ise Lakonia'dır. Bu merkezlere özgü kiremitler, M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren başka merkezlerde de üretilmişler ancak isimlerini ilk çıkış yerleri olan Korinth ve Lakonia'dan almışlardır⁵⁶.

Korinth tipi stroterler, dikdörtgen formunda, düz bir gövde profiline sahiptir ve uzun kenarları gövdeden yükseltilmiş bir pervaz görünümündedir. Pervaz adı verilen yükseltilmiş kenarları, çatının iç kısımlarına yağmur sularının geçmesini engellemek için yapılmıştır. Ayrıca çatı üzerinde yan yana dizilen stroterlerin uzun ve pervazlı kenarlarının birleştikleri nokta, kalypterin oturması için kolaylık sağlamaktadır. Stroterin üst kenarında ise astragal yer alır. Stroterin alt kenarı ise yağmur sularının akması için açık bırakılmıştır. Açık bırakılan alt kenarın alt yüzeyinde damlalık adı

⁵³ Astragal, Korinth tipi stroterler için kullanılan bir terimdir. Stroterin üst kenarından biraz içeriye, uzun kenarlardaki pervazlar arasına enlemesine yerleştirilir, böylece üst üste bindirme tekniğiyle dizilen stroterlerin birbirine kenetlenmesini sağlar. Ayrıca astragal pervazlardan daha alçak yapılıdır. Bkz. Bingöl, 1976, s. 54. Bazı bilim adamları astragal yerine üst çerçeve terimini kullanmaktadır. Bkz. Özyiğit, 1990b, s. 305.

⁵⁴ Barın, 1988, s. 111.

⁵⁵ a.g.e, s. 111.

⁵⁶ a.g.e, s. 87,88.

verilen bir bölüm bulunur ve bu bölüm kavisli olarak yapıldığı için öndeki kiremidin astragaline oturur⁵⁷.

Korinth tipi stroterlerin birbirine kenetlenmesi için damlalık ve astragal ile oluşturulan yöntemden farklı yöntemler de kullanılmıştır. Stroterin alt ve üst kenarlarında bir bölümün kesilip inceltilerek bir dil haline getirildiği ve stroterlerin bu kısımlarının içi içe geçerek kenetlendiği bilinmektedir. Başka bir yöntemde ise stroterin uzun kenarlarının alt ucunun alt yüzeyinde ve üst ucunun üst yüzeyinde ortalama 8cm. uzunluğunda bir bölüm kesilip inceltilerek yuvalar oluşturulmuştur. Çatı üzerinde üstte yer alan stroterin alt ucundaki yuva, altta yer alan stroterin üst ucundaki yuvaya oturur. Bazı örneklerde ise stroterin alt ucuna doğru daraltıldığı ve böylece kendinden sonraki stroterin üst ve geniş olan ucunun içine oturduğu görülmektedir.

Lakonia tipi stroterler, dikdörtgen formda, iç bükey profile sahiptir ve genellikle 68-120cm. uzunluk ve 40-59cm. genişlikte üretilmiştir. Alt kenarları üst kenarlarına göre biraz daha dardır. Lakonia tipi stroterlerde üç farklı kenet sistemi uygulandığı bilinmektedir. Bunlardan ilki ve en çok uygulanmış olanı, alt kenarın üst kenara göre biraz daha daraltılmış olmasıdır. Diğer, stroterin alt kısa kenarından kiremidin yarısına kadar inceltme yoluyla oluşturulmuş dil gibi bir çıkıntıyla diğer kiremidin içine oturması yöntemidir. Üçüncü yöntem ise stroterin üst kısa kenarında yukarıya doğru oluşturulmuş küçük bir çıkıntı ve alt kenarının altında oluşturulmuş küçük bir oluk sayesinde birbirine kenetleme yöntemidir⁵⁸.

Kalypter adı verilen kapama kiremitleri ise çatı üzerinde yan yana dizilen stroterlerin birleşen kenarlarını örtmek için kullanılmışlardır. Kalypter, stroterlerin bitişen kenarlarını örterek buralardan çatının içlerine yağmur sularının geçmesini önler. Çatının ön sırasının gerisindeki kalypterlerin yaklaşık olarak stroterler ile aynı uzunlukta, ön sıradaki kalypterlerin ise daha kısa yapıldıkları düşünülmektedir⁵⁹.

⁵⁷ Özyiğit, 1990b, s. 305.

⁵⁸ Wikander, 1988, s. 208-210, fig. 3.

⁵⁹ Özyiğit, 1990b, s. 306.

Korinth tipi kalypterler beşik çatı biçimlidir ve alt yüzleri genellikle yarım yuvarlak profile sahiptir. Uzunlukları stroter uzunluğuyla eşit olan Korinth tipi kalypterlerin genişlikleri ise 15cm. ile 30cm. arasında değişmektedir. Fakat çoğunlukla 15-20cm. civarındadır. Çatı üzerinde üst üste bindirme tekniğiyle dizilen kalypterlerin genellikle bir ucu diğerine göre daha dardır. Ancak Korinth tipi kalypterler için bundan başka kenetleme teknikleri de söz konusudur, dört farklı kenetleme tekniği kullanıldığı bilinmektedir. Lakonia tipi kalypterler ise yarım silindirik formdadır, uzunlukları stroter uzunluklarıyla eşit, genişlikleri ise 12 ile 38cm. arasında değişmektedir. Ancak Korinth tipi kalypterler gibi genişlikleri genel olarak 15-20cm. civarındadır. Çatı üzerinde üst üste bindirme tekniğiyle dizilen Lakonia tipi kalypterler için beş farklı kenet tekniği uygulandığı düşünülmektedir⁶⁰.

Antik dönem stroter ve kalypter profillerinin dönemler içerisinde değişim göstererek günümüzde kullanılmakta olan alaturka tipi kiremitlerin öncüleri olduğunu savunan görüşler bulunmaktadır⁶¹.

Yağmur sularının çatıdan tahliye edilmesine yarayan damlalık yerine zaman zaman oluklu stroterlerin kullanıldığı bilinmektedir. Stroterin ucuna eklenen oluğun görevi çatı üzerinden gelen yağmur sularını toplamak ve doğrudan yere akmasını engelleyerek çatının belli bir yerinden tahliye edilmesini sağlamaktır. Böylece yapının aynı yöndeki duvarı nemden korunmuş olur⁶².

Opaionlu stroter olarak adlandırılan kiremitler ise ortalarında yuvarlak bir açıklığa sahiptir. Bu açıklığın çevresinde üstteki düz kiremitlerden gelen yağmur sularının içeriye girmesini engelleyen bir çerçeve görülür. Havalandırma, baca ve aydınlatma amacıyla kullanılan bu kiremitlerin kapaklı örnekleri de bulunmaktadır⁶³.

Beşik çatı biçimli çift eğimli çatılarda eğimli iki yüzün birleşim noktasındaki mahyayı örten kiremitler ise mahya kiremidi adıyla anılırlar. Mahya kiremidinin

⁶⁰ Wikander, 1988, s. 210, 211, fig. 4.

⁶¹ Özyiğit, 1990a, s. 149-179, tablo 1, 2.

⁶² Özyiğit, 1990b, s. 306.

⁶³ Ö.Wikander, 1983, "O[]AIA KERAMIΣ Skylight-Tiles In The Ancient World", **Opuscula Romana XIV**, s. 81-99, fig.1-5; Özyiğit, 1990b, s. 307.

kullanıldığı çift eğimli çatılar alınlıklı çatılardır. Ayrıca mahya kiremidinin varlığı çatının beşik çatı biçiminde yapıldığını göstermesi açısından önemlidir. Mahya kiremidi varlığı yanında yapının genişlik ölçüleri ve diğer yapıların çatılarıyla olan durumuna göre de beşik çatılı olup olmadıkları saptanabilir. Mahya kiremidinin nadiren ele geçen ve eğimli mahya kiremidi adıyla anılan bir türünün daha olduğu bilinmektedir⁶⁴. Korinth tipi mahya kiremitleri keskin kemerli bir yapıdadır ve Lakonia tipine göre biraz daha küçüktür. Lakonia tipi mahya kiremitleri ise genellikle yarım yuvarlak formdadır⁶⁵.

İçe eğimli iki çatının dik olarak birbirine birleştiği yerde kullanılan kiremitlere ise dere kiremidi adı verilmiştir. Çoğunlukla peristyl planlı yapılarda kullanıldığı düşünülen dere kiremitleri Pompei ve Yunanistan'da az sayıda ve Anadolu'da ise Erythrai'de ele geçmiştir. Bu kiremitler kare biçimlidir. Antik dönemde iki farklı tip dere kiremidi kullanılmıştır. Birinci tip dere kiremidi olarak adlandırılan kiremitlerde komşu iki kenarda yüksek pervaz, diğer iki komşu kenarda ise alçak pervaz görülmektedir. İkinci tip dere kiremitlerinin ise dört kenarında da yüksek pervazlar yer almaktadır⁶⁶.

Özellikle Yunanistan ve Anadolu'da görülen kombinasyon kiremit adı verilen kiremitler tek bir parçanın hem stroter hem de kalypter işlevi görmesi anlamına gelmektedir. Lakonia tipi kombinasyon kiremitler Korinth, Isthmia, Perachora, Delphi'nin erken çatılarında kullanılmıştır. Korinth tipi kiremitler ise Kıta Yunanistan'daki bazı anıtsal yapılarda M.Ö. 6. ve 5. yüzyıl boyunca kullanılmışlardır. Hibrid adı verilen kiremitler ise düz bir kiremit ile yarım silindirik kalypterin tek bir parça olarak üretilmesiyle oluşur, Anadolu ve Güney İtalya'da bu tip örnekler ele geçmiştir⁶⁷.

⁶⁴ Özyiğit, 1990b, s. 307, 309.

⁶⁵ Wikander, 1988, s.212, 213, fig. 5.

⁶⁶ Ö. Özyiğit, 1988, "Antik Çatılarda Dere Kiremitleri", **Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi IV**, s. 101-116, şek. 1, 2. Özyiğit söz konusu çalışmasında Batı Anadolu'da gerçekleştirilen kazılarda ele geçen az sayıdaki tam boyut veren dere kiremidi örneğinden hareketle antik dönem dere kiremitleriyle ilgili ayrıntılı bir değerlendirme yapmıştır.

⁶⁷ Wikander, 1988, s. 211. İsthmia'daki Arkaik dönem tapınağına ait çatı kiremitleri kombinasyon kiremitler için, Burdur Müzesi'nde bulunan Frig çatı kiremitleri ise hibrid kiremitler için örnek oluşturmaktadır.

Antik dönem boyunca çatı kiremitlerinin belirli standartlara göre üretildikleri bilinmektedir. Atina Agorası'nda gerçekleştirilen kazılarda erken Roma dönemine ait mermerden yapılmış bir kiremit standardı ele geçmiştir⁶⁸.

⁶⁸ G. P. Stevens, 1950, "A Tile Standard in the Agora of Ancient Athens", **Hesperia**, vol. 19, no: 3, s. 174-188.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SEYİTÖMER HÖYÜK BULUNTULARI

Seyitömer Höyük kazılarında ortaya çıkarılan yapıların çatı örtü sistemlerine ilişkin buluntular, höyük stratigrafisine göre en erken tabakadan en geç tabakaya doğru sıralanarak ele alınmaya uygundur. Ancak höyükte gerçekleştirilen kazılarda Roma dönemi tabakasına ait olabilecek herhangi bir çatı kiremidi parçası bulunamamıştır. Bu nedenle Seyitömer Höyük'te ele geçen çatı örtü elemanları sırasıyla, Erken Tunç Çağ, Orta Tunç Çağ, Akhaemenid ve Hellenistik dönem buluntuları adı altında değerlendirilmelidir.

Höyüğün Erken ve Orta Tunç Çağ yapılarının çatı örtüleriyle ilgili veriler, söz konusu dönemlerde Anadolu'da çatı kiremidi kullanımı olmadığı ve höyükte de bu bilgiye paralel sonuçlar elde edildiği için kısıtlıdır. Ancak, höyüğün Orta Tunç Çağ yapılarından birinde yanarak çökmüş vaziyette açığa çıkarılmış olan ahşap hatıllar, höyüğün Tunç Çağ tabakalarına ait yapılarının çatı örtülerinin belirlenmesine yönelik önemli bir veridir.

Seyitömer Höyük'te Akhaemenid ve Hellenistik döneme tarihlenen tabakalarda ele geçen çatı kiremitleri, tipolojik ve yapım tekniği açısından farklılık göstermemektedir. Bu nedenle Akhaemenid ve Hellenistik döneme ilişkin buluntular, aynı başlık altında ele alınmalıdır.

3.1. Erken ve Orta Tunç Çağ Buluntuları

Seyitömer Höyüğün Erken Tunç Çağı'na tarihlenen V. tabakası, 2008 ve 2009 yılı kazı çalışmalarında, höyüğün batı ve orta kesiminde tespit edilmiştir. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda tabakaya ait yalnızca bir evre açığa çıkarılmıştır (lev. XXXII, plan1).

Bu tabakaya ait mekanlar, genel olarak dikdörtgen planlı, ortak duvarlarla birbirlerine paralel olarak inşa edilmişlerdir. Mekanlar çeşitli girişlerle birbirine bağlanmıştır ve bazı mekanlar bir avluya açılmaktadır. Bu durum yerleşimde ortak kullanım alanlarının olduğunu göstermektedir.

Höyüğün Erken Tunç Çağ yerleşimi, Orta Tunç Çağ yerleşimine oranla daha planlıdır. E.T.Ç. yerleşimine ait mekanlar, höyüğün batı kısmında kuzeydoğu-güneybatı, kuzey kesiminde ise kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda sıralanmıştır. Batı ve kuzey kısım aksları birbirleri ile yaklaşık 90 derecelik bir açı oluşturmaktadır.

İnce ve yassı taşlarla örülmüş olan mekan duvarları, sarı kil ile sıvanmıştır. Duvarlar, ortak duvar olarak inşa edildikleri için çift yüzlü olarak yapılmıştır. Bazı mekanların içlerinde çok sayıda kerpiç blok ele geçtiği için, duvarların üst kısımlarının kerpiçle örüldüğü düşünülmektedir. V. tabakanın şimdiye kadar ortaya çıkarılan yapılarında taş döşemeli taban tespit edilememiştir. Bu tabakaya ait bütün mekanların tabanları sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır.

Mekan içlerinde, seki, platform, ocak ve fırın gibi mimari unsurlar ortaya çıkarılmıştır. Höyükte tespit edilen tek bir platform bulunmaktadır ve üzerinden ele geçen çok sayıdaki kap, bunun çeşitli materyalleri istiflemek maksatlı yapıldığını düşündürmektedir. Genel olarak oturmak amacıyla inşa edilmiş sekiler üzerinden de ağırlık, ağırşak, v.b. buluntular çok sayıda ele geçmiş, bu durum aynı zamanda sekilerin, platform gibi, istiflemeye yönelik olarak yapıldıklarını göstermiştir.

Mekanların içinde yer alan ocaklar kil ile şekillendirilmiş ve tabanları da kille yapılmıştır. Ocakların hepsi yuvarlak planlıdır. Ayrıca bazı mekanların içlerinde ve bazılarının avlularında dikdörtgen planlı bölmeler açığa çıkarılmıştır. Bölmelerin bazıları kilden, bazıları ise düz plaka taşlarla yapılmıştır.

V. tabakada ortaya çıkarılan seramik fırınlarının hepsi yuvarlak planlıdır ve duvarları moloz taşlarla örülmüştür. Fırınların duvarları ve tabanları kille sıvanmıştır. Fırınlar, mekan içlerinde veya avlularda yer almaktadır.

Şiddetli bir yangına maruz kaldığı tespit edilen V. tabakanın açığa çıkarılan yapılarının tümü dikdörtgen planlıdır. Ancak, höyüğün merkezinde yer alan ve içerisinden çok sayıda libasyon kabı ele geçen megaron planlı yapı diğer yapılarda

farklılık göstermektedir. Hem farklı bir plana sahip olması hem de içerisinde ele geçen buluntular nedeniyle bu mekanın dinsel bir yapı olabileceğini akla getirmektedir.

Seyitömer Höyük'te bugüne kadar ortaya çıkarılan E.T.Ç. mekanlarının on atölye, iki seramik deposu, bir dinsel mekan ve çok sayıda konut olmak üzere toplam yirmibeş mekandan oluştuğu anlaşılmıştır. Konut olarak kullanılan mekanlar, atölyelerle yan yana inşa edilmiştir. Aynı zamanda hem depo hem atölye olarak kullanılmış mekanlar da tespit edilmiştir.

Höyükte E.T.Ç. yerleşiminin genel olarak gruplar halinde inşa edilmiş kompleks yapılardan oluştuğu anlaşılmıştır.

Seyitömer Höyük'te bugüne kadar açığa çıkarılan E.T.Ç. mekanlarından yalnızca ikisinde ahşap dikme deliği bulunmuş, bunlardan birinin mekanın iki duvarının birleştiği köşede, diğerrinin ise mekanın ortasında yer aldığı görülmüştür.

Seyitömer Höyüğün Erken Tunç Çağ tabakasında yapıların çatı örü sistemiyle ilişkili olabilecek buluntulara rastlanmamıştır. Ancak, höyüğün E.T.Ç. tabakasında, 13 nolu mekan içerisinde ele geçen kil kütleleri, başka merkezlerde bulunmuş ve çatı örtüsüyle ilişkili oldukları tespit edilmiş kil kütleleriyle benzerlik göstermeleri nedeniyle, mekanın çatı örtüsüne ait olma olasılığına sahiptir (lev. XXXVIII, res. 2-4).

Sardes'te Tunç Çağ tabakalarından, Karataş-Semayük'te ise E.T.Ç. tabakalarından, üstünde saz ve dal izleri bulunan çok sayıda kil kütleleri ele geçmiştir ve bunların çatı örtüsü ile ilgili oldukları anlaşılmıştır⁶⁹. Seyitömer Höyük'te ele geçen kerpiç bloklar bu örneklerle benzerlik göstermektedir. Seyitömer örneklerinde, Sardes ve Karataş-Semayük örneklerinde olduğu gibi, kerpiç bloklar üzerinde saz ve dal izleri görülmektedir. Söz konusu örnekler belki de mekanın saz dam şeklinde yapılmış çatısının toprak sıvalı olan en üst katmanına aitti.

⁶⁹ Ramage, 1978, fig. 24; J. M. Mellink, 1965, "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1964", *AJA*, vol. 69:3, pl. 65, fig. 38.

Seyitömer Höyük tabakalaşmasında IV. tabakayı oluşturan O.T.Ç. yerleşimi üç evreli olarak tespit edilmiştir. 2008 ve 2009 yılları kazı sezonlarında açığa çıkarılan O.T.Ç. tabakasının IV-A Geç evresinde 31, IV-B Orta evresinde 62, IV-C Erken evresinde ise 17 mekan ortaya çıkarılmıştır (lev. XXXIII-XXXV, plan 2, 3, 4).

IV. tabaka yapıları tek, iki ya da üç odalı olarak yapılmışlardır. Mekanların bazıları bağımsız, bazıları ise birbiriyle bağlantılı çok sayıda mekanın oluşturduğu kompleks yapılarıdır. İki ya da üç odalı yapılar, bir büyük ana oda ile bir de ince, uzun koridor şekilli odadan oluşmaktadır.

Yassı ve plaka taşlarla örülmüş olan duvarlar, çift yüzlüdür ve genellikle ortak duvar olarak kullanılmışlardır. Yapılarda genellikle ana oda tabanları toprak taban, koridor şekilli odaların tabanları ise taş döşelidir.

Kazı çalışmaları sırasında bol miktarda ele geçen kerpiç parçaları, yapı duvarlarının üst kısımlarının genel olarak kerpiçle örülmüş olabileceğini akla getirmektedir. Mekanların iç yüzleri genellikle sarı renkli kil ile sıvanmıştır. Bazı mekanların içerisinde duvarlarda sekiler olduğu anlaşılmıştır.

Mekan içerisinde genellikle ocak ya da fırın, tahıl öğütmek için yapılmış ezgi taşları içeren işlikler ve depolama amacıyla kullanılmış bölmeler bulunmaktadır. Bölmeler yuvarlak, dikdörtgen ya da kare planlıdır. Yarıları tabana gömülü olarak yerleştirilmiş olan plaka taşlarla yapılmış bölmelerin içi ve dışı genellikle kil sıvalıdır. Ayrıca bazı mekanların köşelerinde, çeyrek yuvarlak planlı duvarlar örülerek oluşturulmuş bölmeler de bulunmaktadır. Bölmelerin içerisine genellikle pişmiş ya da pişmemiş topraktan kapların yerleştirildiği de anlaşılmıştır. Bölmeler içerisinden ele geçen karbonlaşmış buğdaylar, taş aletler bunların işlevi hakkında yorum yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bölmeler, mekan içerisinde yapılan günlük işlerde kullanılan çeşitli malzeme ya da araç gereçlerin konulması için yapılmış olmalıdır.

IV. tabakanın üç evresine de ait mekanların çoğunun ev olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Ancak, bu döneme ait yapılardan birinde bir çanak içerisinde ele

geçen çok sayıda kase, bu mekanın depo olarak kullanılmış olabileceğini göstermektedir. Ayrıca seramik üretim atölyesi, seramik satış yeri ve bronz atölyesi olma olasılıkları yüksek üç mekan bulunmaktadır, içerisinde çok sayıda küp bulunan ve depo olarak kullanılmış olabilecek mekanlar da söz konusudur.

IV. tabakanın mimari buluntuları arasında mekanlar haricinde silo ve fırınlar da bulunmaktadır. Silolar en çok IV-C evresinde kullanılmıştır. Bu evrede kullanılan silolar, genellikle yuvarlak planlıdır. Ancak, IV-C evresinde açığa çıkarılan üç adet dikdörtgen planlı silo, diğer evrelerde görülmeyen bir silo tipini göstermektedir.

Bazı yapıların duvarlarında ahşap dikme yerleri açığa çıkartılmıştır. Bu durum hem duvar örgü sistemi, hem de çatıyı taşıma sistemi hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır. Ahşap dikme yerleri ayrıca mekanların ortasında taban üzerinde de bulunabilmektedir. Bu da sadece duvarlarda değil mekan içerisinde de çatıyı destekleyen ahşap sütunlar olduğunu kanıtlamaktadır.

O.T.Ç.'na tarihlenen IV. tabakanın orta evresinde ortaya çıkarılmış bir mekanın yanarak çökmüş çatısına ait kalıntılar bu dönemdeki çatı yapısını anlamamıza olanak sağlamaktadır. Mekanın tabanında tespit edilen buluntular ışığında, duvarlar ve ahşap sütunlarla taşınan, kalın ve uzun hatıllar birbirine paralel olarak yerleştirildikten sonra, üzerlerine bunları dik olarak kesen daha ince ve kısa hatıllar yerleştirilmiş ve böylece çatının iskeleti elde edilmiştir. Çatı iskeletinin üzeri olasılıkla sazla örtülmüş ve bunların üzeri de kille sıvanmış olmalıdır.

Seyitömer Höyük O.T.Ç. yerleşiminin büyük bir yangına maruz kaldığı yapılan kazılar sonucu anlaşılmıştır. Bu yangının sebebini ise bu dönemde gerçekleştiği tespit edilen büyük şiddetli bir depreme bağlamak mümkündür. Bu tabakada ortaya çıkarılan deprem çatlaklarının üst tabakalarda görülmemesi, depremin bu dönemde olduğunu göstermektedir. Büyük olasılıkla deprem sonucunda yıkılan binalar içerisindeki ocak ve fırınlardan başlayan yangın, bütün yerleşime yayılmıştı. Deprem sonucunda çökmüş

binaların yıkıntılarının altından ortaya çıkartılan insan iskeletlerinin yanmış durumda olması da bunu destekler niteliktedir⁷⁰.

Seyitömer Höyük'te O.T.Ç.'na tarihlenen mekanlardan on tanesinde ahşap dikme delikleri tespit edilmiştir.

3.1.1. Çatı Rekonstrüksiyonu

Çeşitli yerleşimlerde Tunç Çağlara tarihlenen yapıların çatı örtü sistemlerine ilişkin buluntular, bu dönemlerde yapıların toprak veya başka bir deyişle saz dam şeklinde inşa edilmiş düz çatılarla örtüldüğünü ortaya çıkarmıştır. Thera'daki Akrotiri kentinde gerçekleştirilen arkeolojik kazılarda, Tunç Çağlara tarihlenen ve "Batı Evi" olarak adlandırılan yapıda, çatı örtüsüne ait buluntular ele geçmiştir. Söz konusu buluntular, ana bir tavan kirişi üzerinde ahşap hatıllar, ahşap hatıllar üstünde uzun yapraklardan oluşan bir katman ve bunların da üzerinde şist dilimleri olduğunu göstermektedir. Şist dilimlerinden oluşan katmanın üzerinde ise kahverengi kil ve nehir taşlarıyla oluşturulmuş bir katmanın olduğu ve bunun da üzerinin beyaz kil ile sıvanmış olduğu anlaşılmıştır⁷¹.

Anadolu'da, özellikle M.Ö. 2. binyılda, yapıların düz çatılarla örtüldüğü genel olarak kabul gören bir bilgidir. Birbirini dik olarak kesen ahşap hatıllarla oluşturulmuş bir iskelet üzerine, sazlar yerleştirildiği ve bunların üzerinin de kille sıvandığı düşünülmektedir⁷². Arkeolojik kazılar sonucu elde edilen veriler bu görüşü destekler niteliktedir. Anadolu'da E.T.Ç. yerleşimlerinde tespit edilen bulgular da aynı sonucu doğrulamaktadır ve bu durum Anadolu'da düz çatı geleneğinin bu dönemde de var olduğunu göstermektedir.

⁷⁰ A. N. Bilgen, G. Coşkun, Z. Bilgen, 2010, "Seyitömer Höyüğü 2008 Yılı Kazısı" **31. KST**, C. I, Ankara, ss. 341-354.

⁷¹ J. W. Shaw, 1977, "New Evidence for Aegean Roof Construction from Bronze Age Thera", **AJA**, vol. 81:2, 1977, ss. 229-233.

⁷² Naumann, 1975, s. 162, 163.

İkiztepe’de E.T.Ç. yerleşiminde yapılan kazılarda ortaya çıkarılan buluntular, bu dönem yapılarının saz damlarla örtülü olduğunu düşündürmüştür⁷³. Şemsiyetepe’de E.T.Ç. III yapılarından birinde yanarak oda tabanına düşmüş çatı izleri, ağaç külü ve kömürleşmiş ince ağaç dalları saptanmıştır⁷⁴. Van-Dilkaya Höyüğü kazılarında tespit edilen E.T.Ç. II evlerinin ve Bakla Tepe’de ortaya çıkarılan E.T.Ç. I evlerinin de düz damlarla örtüldüğü düşünülmektedir⁷⁵.

Liman Tepe’de gerçekleştirilen kazılarda, O.T.Ç.’na ait bir yapı ortaya çıkarılmış ve yapının içerisinde çatıyı taşıyan ahşap sütuna ait bir dikme deliği tespit edilmiştir⁷⁶. Ayrıca Kaman-Kalehöyük’te Asur Ticaret Kolonileri Çağı’na tarihlenen bir yapıda, yanmış durumda tabana düşmüş ahşap hatıllar açığa çıkarılmış ve bunların çatıyla ilişkili oldukları anlaşılmıştır⁷⁷.

Kültepe’de ise Asur Ticaret Kolonileri Çağı’na ait yapıların saz dam biçimindeki düz çatılarla örtülü oldukları düşünülmektedir. Çatıları taşıyan ahşap sütunların ise duvar kenarlarına ve mekan ortalarına yerleştirildikleri tespit edilmiş, rekonstrüksiyon denemeleri de buna göre yapılmıştır⁷⁸.

Yukarıda sözünü ettiğimiz veriler, Anadolu’daki çeşitli E.T.Ç. ve O.T.Ç. yerleşimlerinde, yapıların çatılarının aynı anlayışla inşa edildiklerini göstermektedir. Bu nedenle, Seyitömer Höyük’te saptanan E.T.Ç. ve O.T.Ç. yapılarının çatı örtü sistemleri arasında teknik açıdan bir farklılık olmadığı düşünülmektedir. Bu durum, çatılarla ilgili rekonstrüksiyon denemeleri yaptığımız bu bölümde, tek bir rekonstrüksiyon denemesinin her iki tabakayı da temsil edebileceğini göstermiştir.

Seyitömer Höyük O.T.Ç. yapıları içerisinde çatı örtü sistemiyle ilgili verilere sahip olan ve tabakanın IV-B orta evresinde yer alan 11 nolu mekan, rekonstrüksiyon

⁷³ U. B. Alkım, 1981, “1980 Dönemi İkiztepe Kazısı”, III. **KST**, Ankara, s. 26.

⁷⁴ A. M. Darga, 1988, “Şemsiyetepe Kazısı, 1987 Sonuçları”, X. **KST**, C. I, Ankara, s. 183.

⁷⁵ A. Çilingiroğlu, 1992, “Van-Dilkaya Höyüğü Kazıları Kapanış”, XIV. **KST**, C. I, Ankara, s. 471; H. Erkanal, v.d., 1997, “1995 Bakla Tepe Kazıları”, XVIII. **KST**, C. I, Ankara, s. 266.

⁷⁶ H. Erkanal, 2000, “1998 Yılı Liman Tepe Kazıları”, XXI. **KST**, C. I, Ankara, s. 255.

⁷⁷ S. Omura, 1988, “1996 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları”, XIX. **KST**, C. I, Ankara, s. 315.

⁷⁸ T. Özgüç, 2005, **Kültepe**, YKY yay., İstanbul, s. 55-56, lev. 21, 23, 24.

çalışmalarımızın E.T.Ç. ve O.T.Ç. kısmını oluşturmaktadır. Mekanın tabanında açığa çıkarılmış olan yanmış durumdaki ahşap hatıllar, yapının ve dolayısıyla ait olduğu tabakaya ilişkin diğer mekanların çatılarıyla ilgili bilgiler vermektedir. Bu nedenle söz konusu mekan, rekonstrüksiyon denemesi için uygundur (lev. XXXIX, res. 5, plan 7).

I-9 plankaresinde yer alan ve 11 nolu mekan olarak adlandırılan bu yapının bir kısmı H-9 ve I-8 plankarelerine girmektedir. 2008 yılı kazı çalışmalarında açığa çıkarılan mekan üç odadan oluşmaktadır. Mekanın ana odası olan kuzeydeki oda A odası olarak adlandırılmıştır. Güneydeki koridor şekilli ince, uzun oda B odası, güneydoğu köşedeki küçük oda ise C odası olarak adlandırılmıştır (lev. XL, res. 6, 7).

10.10m. x 11.50m. ebatlarında olan yapının kuzey duvarı 9.70m. uzunluğunda, 0.80m. kalınlığındadır. Duvarın iç kısmı sekilidir. Seki 0.36m. genişliğindedir. Doğu duvarı 11.50m. uzunluğunda, 0.60m. kalınlığındadır. Güney duvarı 10.10m. uzunluğunda, 0.67m. kalınlığındadır. Batı duvarı 10.10m. uzunluğunda, 0.70m. kalınlığındadır. Duvarların iç yüzü kille sıvalıdır. Geçirdiği yangın sebebiyle duvar sıvaları kısmen pişmiş ve turuncu renk almıştır.

A odası, 8.29m.x7.43m. boyutlarındadır. Mekanın iç kısmında, doğu duvarında üç tane paye bulunmaktadır. Payelerden kuzeydeki 0.56m. genişliğinde, 0.66m. yüksekliğinde korunmuştur. Orta kısımdaki paye 0.56m. genişliğinde, korunan yüksekliği 0.60m.'dir. Güneydeki paye ise 0.56m. genişliğinde, 0.60m. yüksekliğinde korunmuştur. Payeler duvardan 0.22cm. çıkıntı yapmaktadır.

Ayrıca, A odasında doğu duvarına bitişik olarak yapılmış bir işlik bulunmaktadır. Moloz taşlardan örülerek yapılmış olan işlik, 1.30m.x0.90m. boyutlarında dikdörtgen planlıdır. İşliğin üzerinde bir ezgi taşı bulunmaktadır. İşliğin güney kısmı ise dikey olarak yerleştirilen taşlarla yapılmış bir bölmedir. İşliğin taşlarını örerken kil kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bu odanın kuzeydoğu köşesinde köşe yapan duvarlara bitişik olarak yapılmış ve moloz taşlarla örülmüş bir bölme bulunmaktadır. Çeyrek yuvarlak planlı olan bölme,

mekan tabanından 1.10m. yükseklikte korunmuştur. Oda içerisindeki bir diğer bölme ise batı duvarının hemen önünde bulunmaktadır. Yuvarlak planlı olan bölmenin iç çapı 0.88m., dış çapı ise 1.20m., duvarlarının korunan üst seviyesi 1176.23m.'dir.

A odasının orta kısmında, güneyde, B odasının kuzey duvarına bitişik durumda bir fırın yer almaktadır. Yuvarlak planlı olan fırının duvarları, birbirine kil ile tutturulmuş olan moloz taşlarla örülmüştür. Fırın duvarlarının iç ve dış yüzü aynı kille sıvalıdır. Fırın tabanı plaka şekilli taşlarla kaplanmıştır. İç çapı 1.65m., dış çapı ise 2.60m. olan fırının 0.35m. genişliğindeki ağız batıya bakmaktadır. Duvarlarının korunan üst seviyesi 1176.72m.'dir. Fırının taban seviyesi ise 1176.32m.'dir.

Fırının hemen doğusunda, B odasının kuzey duvarının hemen önünde plaka şekilli taşların dik olarak yerleştirilmesi ile yapılmış, 0.60m.x0.40m. ebatlarında bir bölme bulunmaktadır. Bölmenin üst seviyesi 1176.40m., taban seviyesi ise 1176.10m.'dir.

Mekanın B odası ise 6.00m.x2.33m. boyutlarındadır. A odasının tabanına göre daha yüksek tutulmuş olan toprak tabanının seviyesi 1176.21m.'dir. Odanın kuzey duvarının sadece temel taşları korunabilmiştir. Girişi korunmamış olmakla birlikte, temel taşlarından anlaşıldığı kadarıyla kuzey doğudandır. Buradan A odasına geçilmektedir. Odanın tabanı batı tarafta IV-A geç evreye ait bir silo tarafından tahrip edilmiştir. Bu odada da yoğun yangın izleri görülmüştür.

Yapının güneydoğu köşesinde yer alan C odası, 1.70m.x1.60m. boyutlarındadır. Kuzeydeki 0.70m.'lik kapı aralığı ile A odasına bağlanmaktadır. 1176.39m. seviyeli mekan tabanı topraktır ve üzerinden yarısı korunmuş bir ezgi taşı ele geçmiştir.

11 nolu mekan olarak adlandırılan bu yapının güney duvarı, A odası batısında 1.10m. daha devam etmekte, bu kısımdan sonrası ise korunmamıştır. Bu duvar A odasının batısında bir oda daha olduğunu kanıtlamaktadır.

11 nolu mekanın A odasında, kuzey kısımda taban üzerine düşmüş halde yanmış ahşap hatıllar açığa çıkartılmıştır (lev. XL, res. 7). Hatıllar birbirini dik olarak

kesmektedir. Hatılların üzerlerinde kil gözlemlenmiştir. Yanarak çökmüş durumdaki bu kalıntıların mekanın çatısına ait olduğu anlaşılmaktadır. Çatı oluşturulurken, büyük ve kalın hatıllar birbirine paralel olarak yerleştirilmiş, daha sonra üzerlerine bunları dik olarak kesen hatıllar oturtulmuştur (lev. XLI, res. 8). Ahşap hatıllarla oluşturulan çatı iskeletinin üzerinde görülen kil katmanı, çatının en üst kısmının kil ile sıvandığını göstermektedir (lev. XLI, res. 9-10). Çatının ana iskeleti ile kil katmanı arasına ise sazlar yerleştirilmiş olmalıdır.

Çatı konstrüksiyonunun güneyinde, 0.30m. çapında bir ahşap dikme deliği açığa çıkartılmıştır (lev. XLII, res. 11). Ahşap dikme deliği, çatıyı destekleyen bir ahşap sütuna ait olmalıdır.

Söz konusu verilerden hareketle saz dam biçiminde olduğu anlaşılan çatı konstrüksiyonu, ait olduğu dönemin çatı geleneğini yansıtmaktadır. Kültepe’de M.Ö. 2. bine tarihlenen tüm yapıların, saz dam biçimindeki düz çatılarla örtülü olduğu düşünülmektedir. Mekanlarda duvar kenarlarında ve mekan ortalarında, çatıyı destekleyen ahşap sütunların yer aldığı anlaşılmıştır⁷⁹. Ayrıca “Güney Taraça Sarayı” adı verilen bir yapıda, 47m.’lik bölümü ortaya çıkarılmış olan koridorun düz damla örtülmüş olduğu ifade edilmektedir⁸⁰.

Seyitömer Höyük’te ortaya çıkarılan çatı konstrüksiyonu da aynı anlayışla, dönemin çatı geleneğine uygun biçimde inşa edilmiş olmalıdır. Bu nedenle, 11 nolu mekanın saz dam biçiminde düz bir çatıyla örtülmüş olması gerekmektedir. Mekanın A odasının tabanında ortaya çıkarılan çatı konstrüksiyonu, 1.94m. genişliğinde, 4.38m. uzunluğunda korunmuştur. Hatılların korunan en dış kısmı çatının sınırını belirlemektedir ve bu noktadan A odasının kuzey duvarına kadar olan genişlik 3.89m.’dir. Çatı konstrüksiyonunun güneyinde yer alan ahşap dikme deliği ise çatının başka bir sınırını belirlemektedir, bu noktadan A odasının doğu duvarına kadar olan genişlik 2.31m.’dir. Mekanın çatı örtüsüne ait diğer sınırı ise B odasının duvarı belirlemektedir. B odasının genişliği de 2.33m.’dir. Çatı örtüsüyle kapatılmış olan alanların ortasında herhangi bir ahşap dikme deliği de saptanamamıştır. Buradan

⁷⁹ Özgüç, 2005, s. 55, lev. 21; s. 56, lev. 23, 24; s. 80, lev. 60.

⁸⁰ a.g.e., s. 107.

hareketle mekanın çatı örtüsünün tek parça hatıllarla örüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca çatı örtüsünün sınırlarından anlaşıldığı üzere, A odasının ortasında yer alan fırının üstünün açık olması gerekmektedir. Sonuç olarak, mekanın A odasının kuzey ve doğu kısmının, B ve C odalarının ise tamamının çatı örtüsüyle kaplandığı anlaşılmaktadır.

3.2. Akhaemenid ve Hellenistik Dönem Buluntuları

2007 ve 2008 yılı kazı sezonlarında Hellenistik dönem tabakasının altında M.Ö. 4. yüzyıla ait yerleşim tamamen açığa çıkartılmış ve kaldırılmıştır. M.Ö. 4. yüzyıla ait yapıların altında M.Ö. 5. yüzyıla tarihli yapıların olduğu tespit edilmiş ve 2008 yılı kazı sezonunda III. tabaka tamamen ortaya çıkartılarak kaldırılmıştır. Akhaemenid döneme tarihlenen III. tabakaya ait yerleşimin M.Ö. erken 5. yüzyılda başladığı anlaşılmıştır. Anadolu'da Akhaemenid dönem genel olarak M.Ö. 6. yüzyılın ortalarında başlamışsa da, Seyitömer Höyük'te M.Ö. 6. yüzyıla ait bir yerleşim saptanamamıştır⁸¹.

Seyitömer Höyüğün Akhaemenid döneme tarihlenen III. tabakasının mimari açıdan iki evreli olduğu tespit edilmiştir (lev. XXXVI, plan 5). Yapılan kazılar sonucunda, III. tabakanın M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen erken evresi ile M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen geç evresi arasında herhangi bir kültür farklılığının olmadığı, yalnızca zamanla yıkılan binaların üzerinin örtülerek yerine yeni binaların inşa edildiği görülmüştür.

III. tabakanın erken evresine ait mimari buluntular höyüğün kuzey yamacında yer alan bir merdiven, evler ve silolardan oluşmaktadır, geç evrede de benzer karakterdeki evler ve silolar ile inşa edilmiştir. Ayrıca geç evrede höyüğün üst platformunu çevreleyen ve dört adet kule ile desteklenen bir sur duvarı açığa çıkarılmıştır. Sur duvarının kalınlığının 2.00m. ile 3.00m. arasında değiştiği tespit edilmiştir. Sur duvarı M.Ö. 5. yüzyıla tarihli evlerin üzerini örtmüştür ve duvarın yapımı sırasında merdiven kapatılmıştır⁸².

⁸¹ Bilgen, v.d., 2010, s.341-354.

⁸² a.g.m., s.343.

Kare veya dikdörtgen planlı olan III. tabaka yapılarının duvarları moloz taşlarla örülüdür. Duvarların içerisinde ahşap dikme yerleri bulunmaktadır. Duvarların korunan kısımlarının genellikle tek yüzlü oldukları anlaşılmıştır. Bu durum bu dönemde yapıların alt kısımlarının toprağa gömülü olarak inşa edilmiş olabileceğini göstermektedir. Yapıların bazen bir duvarının alt kısmının toprağa gömülü olduğu, diğer duvarlarının ise iki yüzlü olarak inşa edildiği görülmektedir, bunun sebebi ise arazi eğimi olmalıdır.

Kazı çalışmalarında Akhaemenid dönem yapılarının mekan oluşturan duvarlarının bağımsız olarak örüldüğü ve genellikle köşelerde birbirleri ile kenetlenmediği, birbirine dayandığı anlaşılmıştır. Mekanların iç yüzleri ise killi toprakla sıvanmıştır. Mekanların tabanları ise genellikle sarı renkli killi bir toprağın sıkıştırılması ile yapılmıştır.

Yapıların içerisinde dikdörtgen planlı ocaklar açığa çıkarılmıştır. Plaka şekilli moloz taşlar ve kil kullanılarak inşa edilen ocakların tabanları yapılırken, önce alta çakıl taşı ya da seramik parçaları yerleştirilmiş ve daha sonra bunların üzeri kille sıvanmıştır. Mekanlar içerisinde tespit edilen bölmeler ise yuvarlak, kare ya da dikdörtgen planlıdır. Bazı bölmelerin taş ve kille yapıldığı, bazılarının ise içerisine bir çömlek yerleştirilerek kullanıldığı anlaşılmıştır.

III. tabakada yaklaşık 1-1.5m. derinliğinde toprağa gömülü olarak inşa edilmiş silolar ortaya çıkarılmıştır. Yuvarlak planlı olan siloların duvarları moloz taşlarla örülmüş, iç yüzleri ve tabanları ise kille sıvanmıştır⁸³.

Akhaemenid döneme tarihlenen III. tabakanın geç evresinde oniki mekan, erken evresinde ise onüç mekan açığa çıkarılmıştır. Bu mekanların tamamının ev olduğu düşünülmektedir. Her iki evrede de altı mekanda ahşap dikme yeri tespit edilmiştir.

Seyitömer Höyük'te Hellenistik döneme (M.Ö. 334-30) tarihlenen II. tabaka, II-A: Geç ve II-B: Erken olmak üzere iki evrelidir⁸⁴. Geç evre yapıları, erken evre

⁸³ a.g.m., s.343.

yapılarının yeniden kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Geç evrede, erken evre duvarlarının sağlam olan alt kısımları temel olarak kullanılmıştır. Erken evreden farklı olarak geç evre duvarları balıksırtı duvar örgü tekniğiyle yapılmışlardır. Erken evreye ait odalar geç evrede yeniden kullanılmış, eski girişler kapatılarak yenileri açılmıştır. Ayrıca erken evre odalarına yeni duvarlar inşa edilerek yeni mekanlar oluşturulmuştur⁸⁵. Erken evrede bir tanesi avlulu ve çok odalı olmak üzere dört adet, geç evrede ise on adet mekan ortaya çıkarılmıştır(lev. XXXVII, plan 6).

Hellenistik döneme ait yapı kalıntıları, höyüğün üst düzlüğü ve yamaçlarında ortaya çıkarılmıştır ve yapılaşma höyük topografyası doğrultusunda güneybatıdan kuzeydoğuya doğru daralmaktadır⁸⁶. Hellenistik dönem yerleşimi, M.Ö. 4. yüzyılda inşa edilen bir sur duvarıyla çevrelenmiştir. Sur duvarının kalınlığı 2.00m. ile 3.00m. arasında değişmektedir ve dört adet kule ile desteklenmiştir⁸⁷. Sur ve kuleler Hellenistik dönem boyunca kullanılmış, ancak höyüğün kuzeyinde yer alan ve Akhaemenid döneme ait olan merdiven M.Ö. 4. yüzyılda duvar örülerek kapatılmıştır.

Höyüğün Hellenistik dönem mimarisine genel olarak bakıldığında, yapıların belirli bir düzene göre yerleştirildiği görülmektedir. Mekanlar, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanmaktadır. Yapılar, gruplar halinde inşa edilmiş ve yapı grupları arasında, geçişi sağlayan sokaklar olarak düşünülebilecek boşluklar bırakılmıştır.

Mekanlar kare veya dikdörtgen planlıdır. Bunlar, gruplar halinde yan yana odalar biçiminde olup, birbiriyle bağlantılı ve geçişlidir. Mekanların büyük bir çoğunluğunun ev olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak bir yapı kompleksinin içinde depo olarak kullanılmış bir oda ve yine depo olarak kullanılmış, ancak duvarları korunmayan mekanlara ait izler de bulunmaktadır. Ayrıca orta avlusu bulunan bir yapı da mevcuttur. Mekan duvarlarının genişliği 0.40 ila 0.90cm. arasında değişmekte, korunan duvar yüksekliği 1.30m.'yi bulan mekanlar da yer almaktadır. Korunan duvar yükseklikleri yeterli olmadığı için pencere açıklıklarıyla ilgili bir bulguya

⁸⁴ Bilgen, 2009, s. 73.

⁸⁵ Topbaş, 1992, s. 3.

⁸⁶ Topbaş, 1993, s. 3.

⁸⁷ Bilgen, v.d., 2010, s. 344.

rastlanmamıştır. Kapı girişlerinin yönünde herhangi bir birlik görülmemekle beraber batı ve güney ağırlıklı oldukları görülmektedir.

Duvar taşlarının düzensiz büyüklükte oldukları ve kilin taşlar arasında bağlayıcı malzeme olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ortak olmayan duvarların yalnız oda içine gelen yüzleri düzgün, arka yüzleri ise düzgün değildir. Ortak olan duvarların ise her iki yüzü düzgündür⁸⁸.

Oda tabanları sıkıştırılmış topraktan yapılmış ve birden çok kullanım görmüştür. Aynı zamanda mekan içlerinde uzunlukları mekanla orantılı, genişlikleri ise yaklaşık 2m. olan yassı taşlardan oluşturulmuş taban döşeme sistemi mevcuttur.

Mekanların içinde kerpiçle çevrelenmiş ocaklar bulunmaktadır ve bunlar duvar ortalarına veya köşelere inşa edilmişlerdir. Ayrıca bazı mekanların ortalarında taşlarla çevrili ocakların olduğu da belirlenmiştir. Ocaklar yuvarlak veya kare planlıdır. Mekan duvarına bitişik örnekler ise yarım daire planlıdır.

Höyükte Hellenistik döneme ait bir adet seramik fırını bulunmaktadır. Fırın yuvarlak planlıdır, taşlarla örülmüştür ve taşların arası kille doldurulmuştur. Ağız kısmı güneye doğru olan fırın, yassı taşların dikey yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur ve tabanı sıkıştırılmış topraktır.

Hellenistik döneme ait iki mekanda birer bölme tespit edilmiştir. Yarım daire ve dörtgen planlı olan bölmeler, mekanların kuzey duvarlarına bitişik olarak küçük boyutlu moloz taşlardan örülmüşlerdir.

Ayrıca söz konusu döneme ait yapı grupları arasındaki boş alanlarda çok sayıda çöp çukuru ortaya çıkarılmıştır. Az sayıda da içinde yanmış buğday kalıntılarının bulunduğu silolar belirlenmiştir⁸⁹.

⁸⁸ Topbaş, 1992, s. 3.

⁸⁹ Bilgen, 2009, s. 73.

Höyükte, Hellenistik döneme ait yapılar içerisinde en iyi korunan yapı, höyüğün merkezindeki 1 nolu evdir. 20m. uzunluğa, 12-16m. genişliğe sahip olan 1 nolu ev, üç oda ile büyük bir avludan oluşmaktadır. Duvarları yaklaşık 80cm. kalınlıktadır ve 1.50m. yüksekliğe kadar korunmuştur. 1 nolu evin ortasında büyük bir avlu, bu avlunun kuzey doğusunda 1 nolu oda, güneyinde ise 2 ve 3 nolu odalar bulunmaktadır⁹⁰. Oda kapıları avluya açılmaktadır. Avlu tabanı, batı kenarı boyunca 2m. genişliğinde taban döşeme taşları ile kaplanmış, kalan yerleri ise sıkıştırılmış topraktan oluşturulmuştur. 1 nolu oda 4x4m. ölçülerindedir, duvarlarının korunan yüksekliği ise 1m.'yi bulmaktadır. Tabanı sıkıştırılmış topraktan yapılmış olan odanın duvarları gibi temeli de taştan yapılmıştır ve bu taşların arası kille doldurulmuştur. Batı duvarı ana odaya bitişik olarak yapılmıştır.

1 nolu evin II-A evresindeki ikinci kullanımında ana yapı bölünerek küçültülmüş ve birbirinden bağımsız üç ayrı yapı haline dönüştürülmüştür. Ayrıca evin avlusu bölünerek üç ayrı oda haline getirilmiş, bu alanın hemen batısına da dikdörtgen planlı başka bir avlu ilave edilmiştir. 1 nolu evin höyüğün merkezinde yer alması, avlulu ve çok odalı bir mekân olması sebebiyle bir bey ya da yöneticiye ait olduğu düşünülmektedir⁹¹.

Seyitömer Höyük Hellenistik dönem yapılarında yapı malzemesi olarak moloz ya da kabaca şekillendirilmiş taşlar kullanılmıştır. Höyükte Hellenistik döneme ait herhangi bir kamu yapısı veya anıtsal yapı bulunmamaktadır. II. tabakanın geç evresinde on, erken evresinde ise dört mekan ortaya çıkarılmıştır.

Seyitömer Höyük'te Akhaemenid ve Hellenistik döneme tarihlenen tabakalardan ele geçen yüzlerce çatı kiremidi parçası, yapılan tasnif çalışmalarının ardından tipolojik ayrıma tabi tutulmuştur. Tipoloji çalışmasıyla stroter ve kalypterlerin kaç farklı tipe sahip oldukları ortaya çıkarılmıştır. Aynı zamanda en çok hangi tip kiremidin kullanıldığı da saptanabilmiştir. Höyükte ele geçen çatı kiremitleri çoğunlukla duvar ya da taban dolgularından olsa da söz konusu tabakalara ait yapıların çatı örtüleriyle ilgili önemli sonuçlara varmamıza olanak sağlamıştır. Özellikle tümlenebilen ve tam boyut

⁹⁰ a.g.m., s. 73.

⁹¹ a.g.m., s. 73.

veren stroterler, çatı örtüsünde kiremitlerin diziliş ilkelerini saptayabilmemiz açısından önemlidir.

Yapılan çalışmalar, Seyitömer Höyük'te kullanılan çatı kiremitlerinin tipolojik açıdan çeşitlilik göstermelerine karşın, Akhaemenid ve Hellenistik dönem buluntuları arasında farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Belirlenen kiremit tipleri her iki dönemde de aynı anlayışla kullanılmaya devam etmiştir. Çatı kiremitlerinde herhangi bir dönemsel farklılık belirlenemediği için bir kronolojik gelişim de saptanamamıştır. Bu nedenle Akhaemenid ve Hellenistik döneme ait stroter ve kalypter tipleri aynı başlık altında ele alınmıştır. Ayrıca höyükte söz konusu dönemlere ait çatı kiremitleri arasında önemli bir buluntu grubunu da ilk kez Seyitömer Höyük'te ele geçmiş ve başka herhangi bir yerleşimde benzer örneklerine rastlanmamış olan yarım antefiksli stroterler⁹² oluşturmaktadır.

3.2.1. Çatı Kiremitleri

3.2.1.1. Düz Kiremitler (Stroter):

Antik dönem çatılarında düz örtü kiremidi olarak kullanılan stroterler, Seyitömer Höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönem tabakalarında çok sayıda ele geçmiştir. Stroterlerle ilgili değerlendirmelerimiz sonucunda, höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönem stroterleri arasında dönemsel bir ayrım olmadığı anlaşılmıştır. Höyükte söz konusu dönemlerde yalnızca Korinth tipi stroter kullanıldığı tespit edilmiştir. Stroterlerin pervaz tipolojisine dayanarak yaptığımız çalışmada, höyükte her iki dönemde onüç farklı tipin kullanıldığı görülmüştür.

Tez malzememiz içerisinde üç adet tümlenmiş stroter yer almaktadır, bir örnek ise tam genişlik ölçüsü vermektedir. Bu örnekler sayesinde, höyükte kullanılan stroterlerin tam boyutlarıyla ilgili bilgilere ulaşabilmekteyiz. Buna göre, stroterlerin

⁹²Bu terim tez danışmanım Yrd.Doç.Dr. Gökhan Coşkun ile malzeme üzerine yaptığımız değerlendirmeler sırasında kendisinin ortaya koyduğu, daha önce hiç kullanılmamış ve yeni bir terimdir.

uzunlukları yaklaşık olarak 65-70cm., genişlikleri ise 45-50cm. arasında olmalıdır. Stroterlerin pervaz yükseklikleri de genel olarak 4,6-5,7cm. arasında değişmektedir.

Çatı üzerinde yatay sırada yan yana dizilen stroterler, düşey sırada üst üste bindirme tekniğiyle dizilirler. Antik dönem çatılarında üst üste bindirme tekniğiyle dizilen Korinth tipi stroterler için farklı kenet sistemleri kullanılmıştır⁹³. Seyitömer Höyük stroterlerinde ise her iki dönemde tek bir kenet sisteminin kullanıldığı anlaşılmıştır. Buna göre; üst sırada yer alan stroterin alt ucunun alt kısmında ortalama olarak 7cm. uzunluğunda açılan yuvanın, alt sıradaki stroterin üst ucunda, pervazların kesilmesiyle oluşturulmuş ve ortalama 7cm. uzunluğundaki yuvaya oturduğu anlaşılmıştır (lev. XLIII, res. 12-14).

Stroterlerin pervaz profiline göre yaptığımız tipoloji çalışmasında “Stroter Tip 1” olarak adlandırdığımız örnekler, pervaz iç kenarında iç bükey bir profile sahiptir. Pervaz üst yüzeyinden pervaz iç kenarına geçişte yuvarlatılmış bir uçtan sonra iç bükey bir profil görülmektedir (lev. I, çiz. S1, S2; lev. XLIV, res. 15, 16). Tez çalışmamızda S1 nolu stroter pervaz parçası Tip 1 stroterlerinin Akhaemenid dönem örneklerini, S2 nolu pervaz parçası ise Hellenistik dönem örneklerini temsil etmektedir. S1 nolu stroterin benzer örneği Klazomenai'nin M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen yerleşiminde ele geçmiştir⁹⁴. S2 nolu stroterin benzeri ise Panaztepe'de Hellenistik dönem ve sonrasına tarihlenen tabakada bulunmuştur⁹⁵.

Çalışmamız sırasında Tip 1 stroterlerine ait tam uzunluk veya genişlik ölçüsüne sahip herhangi bir örneğe rastlanmamıştır.

“Stroter Tip 2” olarak adlandırdığımız tipe ait örnekler ise kısa ve kalın bir pervaz profiline sahiptir. Bu tipe ait örneklerin pervaz üst yüzeylerinde, bir girintiyle oluşturulmuş oluk görülmektedir (lev. II, III, çiz. S3, S4; lev. XLV, res. 17, 18). S3 nolu stroter, Tip 2 stroterlerinin Akhaemenid dönem, S4 nolu stroter ise Hellenistik dönem

⁹³ Wikander, 1988, s. 208-210, fig. 3.

⁹⁴ Barın, 1988, Lev. 11, KRM. 53.

⁹⁵ Türker, 1994, Lev. 17, K. 32.

örneklerini temsil etmektedir. Yaptığımız çalışmada, başka merkezlerde bu tipe benzer örnekler tespit edilememiş, bu nedenle örnekler buluntu yerlerine göre tarihlenmiştir.

S3 nolu tümlenmiş örneğimiz, Tip 2 stroterlerinin tam boyutlarıyla ilgili bilgiye ulaşmamızı sağlamıştır. Buna göre Tip 2 stroterlerinin uzunlukları 66cm., genişlikleri ise 46cm. civarında olmalıdır.

“Stroter Tip 3” olarak adlandırdığımız tipe ait örnekler, pervaz iç kenarında görülen dış bükey profilleriyle diğer örneklerden ayrılmaktadır (lev. IV, çiz. S5, S6; lev. XLVI, res. 19, 20). Bu tipe ait tam boyut veren herhangi bir örnek tespit edilememiştir. S5 nolu stroter buluntu yerine göre M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir, benzer örneği ise Panaztepe’de görülmektedir⁹⁶. S6 nolu stroter ise buluntu yerine göre Hellenistik döneme tarihlenmektedir.

“Stroter Tip 4”e ait örneklerde, pervaz üst iç köşesinde yapılmış küçük bir çıkıntıdan sonra, pervaz iç kenar profilinin dışa doğru açıldığı görülmektedir (lev. V, çiz. S7, S8; lev. XLVII, res. 21, 22). Tip 4 stroterleri arasında tam boyut veren bir örneğe rastlanmamıştır. S7 nolu stroter buluntu yerine ve Halikarnassos’ta ele geçmiş olan benzerine⁹⁷ göre höyüğün Akhaemenid dönem tabakasına, S8 nolu stroter ise buluntu yerine göre Hellenistik dönem tabakasına tarihlenmektedir.

“Stroter Tip 5” örneklerinde ise pervaz profilinin üstte iç ve dış köşelerde yuvarlatılmış olduğu göze çarpmaktadır (lev. XLVIII, res. 23, 24). S9 nolu stroter, Klazomenai M.Ö. 4. yüzyıl tabakasında ele geçmiş benzeri⁹⁸ ile Akhaemenid döneme, S10 nolu stroter ise buluntu yerine göre Hellenistik döneme tarihlenmektedir (lev. VI, çiz. S9, S10).

“Stroter Tip 6”ya ait örneklerde ise pervaz profili içe doğru eğimlidir. S11 nolu stroterin benzeri Klazomenai’nin M.Ö. 4. yüzyıl tabakasında saptanmıştır⁹⁹, buna göre

⁹⁶ Türker, 1994, Lev.19, K.39.

⁹⁷ Vaag,v.d., 2002, pl.34, H77.

⁹⁸ Barın, 1988, Lev.32, KRM.68.

⁹⁹ a.g.e., Lev.23, KRM.40.

höyüğün Akhaemenid dönemine ait olmalıdır. S11 nolu stroter, 51,2cm. ölçüsünde tam genişliğe sahiptir. S12 nolu stroter ise buluntu yerine göre Hellenistik döneme tarihlenmektedir (lev. VII, çiz. S11, S12; lev. XLIX, res. 25, 26).

“Stroter Tip 7” örnekleri kısa, kalın ve dik olan pervaz profilleriyle diğer tiplerden ayrılmaktadır. Tip 7 stroterlerinin Akhaemenid dönem örneklerini temsil eden S13 nolu örneğimiz tümlenmiş durumdadır. Bu tümlenmiş örnekten hareketle Tip 7 stroterlerinin ortalama olarak 50cm. genişlik ve 70cm. uzunluğa sahip oldukları anlaşılmıştır. S13 nolu stroterin benzer örnekleri Klazomenai’de M.Ö. 4. yüzyıl tabakasında¹⁰⁰, Halikarnassos’ta ise M.Ö. 360-175’e tarihlenen depozitlerden ele geçmiştir¹⁰¹. S14 nolu stroter ise buluntu yerine göre Hellenistik döneme tarihlenmektedir (lev. VIII, IX, çiz. S13, S14; lev. L, res. 27, 28).

“Stroter Tip 8” örnekleri uzun, ince ve dik bir pervaz profiline sahiptir(lev. X, çiz. S15, S16; lev. LI, res. 29, 30). S15 nolu stroterin benzer örnekleri Klazomenai’de M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmiştir¹⁰². S16 nolu stroter ise buluntu yerine ve Halikarnassos’ta ele geçmiş olan benzerine göre Hellenistik döneme ait olmalıdır¹⁰³.

Tip 9 stroterlerinde pervaz üst dış köşe yumuşatılmış, iç köşe ise keskin olarak yapılmıştır. Bu tipe ait S18 nolu stroter tümlenmiş durumdadır ve buluntu yerine göre Hellenistik döneme tarihlenmiştir (lev. XI, çiz. S18; lev. LII, res. 32). Tam boyut veren bu örnek, Tip 9 stroterlerinin 67cm. civarında uzunluğa ve 46cm. civarında genişliğe sahip olduklarını göstermektedir. Tip 9 stroterlerinin başka bir örneği olan S17 ise (lev. X, çiz. S17; lev. LII, res. 31) Klazomenai ve Halikarnassos’ta ele geçen benzerlerine göre M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenebilir¹⁰⁴.

Tip 10 stroterlerinde ise dik bir profile sahip olan pervazın üst yüzeyinin düz olmadığı göze çarpmaktadır (lev. XII, çiz. S19, S20; lev. LIII, res. 33, 34). S19 nolu stroter Tip 10 stroterlerinin Akhaemenid dönem örneğini temsil etmektedir. Klazomenai

¹⁰⁰ a.g.e., Lev. 31, KRM.41.

¹⁰¹ Vaag, v.d., 2002, pl. 34, H76.

¹⁰² Barın, 1988, Lev. 31, KRM.25.

¹⁰³ Vaag, v.d., 2002, pl. 34, H83.

¹⁰⁴ Barın, 1988, Lev. 30, KRM.23; Vaag, v.d., 2002, pl. 34, H87.

M.Ö. 4. yüzyıl tabakasında ve Halikarnassos'ta M.Ö. geç 5. yüzyıl-2. yüzyıl arasına tarihlenen bir depozit içerisinde S19'un benzer örnekleri ele geçmiştir¹⁰⁵.

“Stroter Tip 11” örnekleri, inceltilmiş pervaz profiliyle diğer tiplerden ayrılmaktadır (lev. XIII, çiz. S21, S22; lev. LIV, res. 35, 36). S21 nolu stroterin benzer örnekleri, Klazomenai'de M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmiş, Halikarnassos'ta ise M.Ö. geç 5. yüzyıl-2. yüzyıl arasına tarihlenen bir depozitten ele geçmiştir¹⁰⁶.

Tip 12 stroterlerinde ise pervazın dış köşesi çıkıntılı bir profile sahiptir (lev. XIV, çiz. S23, S24; lev. LV, res. 37, 38).

Tip 13 stroterleri için S25 ve S26 nolu örneklerde görüldüğü üzere, pervaz iç kenarından gövdeye geçişte geniş bir kavis ve kısa bir pervaz profili söz konusudur (lev. XV, çiz. 25, 26; lev. LVI, res. 39, 40). S25 nolu stroterin benzer örnekleri Klazomenai'de M.Ö. 4. yüzyıl tabakasından ele geçmiştir¹⁰⁷. S26 nolu stroterin benzerleri ise Panaztepe'de ve Halikarnassos'ta M.Ö. 2. yüzyıl buluntularının tespit edildiği bir depozitte bulunmuştur¹⁰⁸.

Seyitömer Höyük'te ele geçen stroterlerin tipoloji, hamur, yüzey işçiliği ve yapım teknikleri açısından dönemsel farklılıklar göstermedikleri anlaşılmıştır. Çalışmamız sırasında belirlenen stroter tiplerinin Akhaemenid ve Hellenistik dönemde aynı anlayışla kullanıldıkları görülmüştür. Tez malzememiz içerisinde yer alan stroterlerin tümü kaba hamurludur. Örneklerin genelinde hamur katkısı olarak kum, kireç, mika, taşcık, şamot kullanılmış, bazı örneklerde de saman katkı olduğuna dair izler tespit edilmiştir. Yüzey işçiliği olarak ise stroterlerin gövde ve pervazları üzerine kırmızı, kahverengi ve tonlarında firnis uygulandığı görülmüştür.

Seyitömer Höyük'te ele geçen stroterlerin yapım ve şekillendirme aşamasında kalıp kullanıldığını düşünmekteyiz. Ancak, Seyitömer Höyük'te bugüne kadar kalıpla

¹⁰⁵ Barın, 1988, Lev. 25, KRM.74; Vaag, v.d., 2002, pl. 27, G175.

¹⁰⁶ Barın, 1988, Lev. 24, KRM.66; Vaag, v.d., 2002, pl. 27, G183.

¹⁰⁷ Barın, 1988, Lev. 20, KRM.15; Lev. 23, KRM.38; Lev. 25, KRM.5.

¹⁰⁸ Türker, 1994, Lev. 19, K.31; Vaag, v.d., 2002, pl. 34, H91.

ilişkili olabilecek herhangi bir buluntu saptanmamıştır. Bu nedenle kalıplar ahşaptan yapılmış olmalıdır. Stroterlerin uzun kenarlarında yer alan pervazların stroter gövdesine sonradan birleştirilmediği açıktır. Bu durum, stroterin tümüyle tek bir kalıp üzerinde şekillendirildiğini göstermektedir. Şekillendirme aşamasından sonra kalıpla birlikte kurumaya bırakılan stroter, iyice kuruduktan sonra kalıptan alınmış, firlislenmiş ve pişirilmek üzere fırınlanmış olmalıdır¹⁰⁹.

3.2.1.2. Kapama Kiremitleri (Kalypter):

Çatı üzerinde kapama kiremidi işlevi gören kalypterler, yan yana dizilen stroterlerin birbirine bitişen uzun kenarlarının arasındaki boşlukları örten unsurlardır. Stroterlerin pervaz aralarında kalan boşluklardan yağmur sularının geçmesini önlemek amacıyla günümüzde de kullanımları devam etmektedir.

Kalypterler için iki ana tip söz konusudur. Bunlar, ilk üretim merkezleri olan Lakonia ve Korinth'den isim alırlar. Lakonia tipi kalypterlerin yarım silindir, Korinth tipi kalypterlerin ise beşik çatı biçimli oldukları genel olarak kabul gören bir bilgidir¹¹⁰. Ancak, Korinth tipi stroterlerle Lakonia tipi kalypterlerin tek bir çatı örtüsünde birlikte kullanılabildikleri de bilinmektedir¹¹¹.

Seyitömer Höyük'te ele geçen Akhaemenid ve Hellenistik dönem kalypterleri için de aynı durum söz konusudur. Höyüğün kalypter tipolojisine baktığımızda her iki dönemde de üç farklı tipin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Tez çalışmamız sırasında tipolojik ayırma tabi tuttuğumuz kalypterlerin hem Lakonia tipi hem de Korinth tipi parçalardan oluştuğu tespit edilmiştir. Çalıştığımız malzeme içerisinde tümlenebilir örneğine rastlamadığımız kalypterlerin tam boyutlarıyla ilgili bir saptama yapılamamıştır. Ancak, kalypter uzunluklarının stroter uzunluklarıyla eşit ölçüde olması gerektiği düşünüldüğünde, höyükte ele geçen ve tam boyut veren stroterlerin uzunluk ölçülerinden hareketle, kalypterlerin uzunluklarının 65-70cm. civarında olabileceği

¹⁰⁹ Çatı kiremidi yapım teknikleri için bkz. lev. LXVII-LXIX, res. 73-77 (Resimler, W.Rostoker, E.Gebhard, 1981, fig.16-21'den alıntılanmıştır).

¹¹⁰ Barın, 1988, s. 106; Wikander, 1988, s. 210, 211.

¹¹¹ Schneider, 1990, s. 212, fig. 2.

sonucuna varılmıştır. Kalypterlerin genişlikleriyle ilgili bilgilere ise tam genişlik ölçüsü veren kalypter örneklerinden (Kat. No: K2, K4, K5, K6) hareketle ulaşılmıştır. Buna göre her iki dönemde de kalypter genişlik ölçülerinin genel olarak 11-15,5cm. arasında oldukları saptanmıştır.

Kalypterler çatı üzerinde üst üste bindirme yöntemiyle dizilirler. Bu dizilişi sağlayabilmek için, kalypterlerin arka uçları ön taraflarından daha dar yapılırlar. Bu sayede kalypterin geniş olan ön ucu, diğerinin dar olan arka ucuna oturur¹¹². Bu durum, tez malzememiz içinde de arka ucu korunmuş örneklerden yola çıkarak anlaşılmaktadır. K5 nolu örneğimizde bu özellik göze çarpmaktadır. K5 nolu kalypterde arka uç hem daraltılmış hem de inceltmiştir.

Malzeme içerisinde üç tip kalypter belirlenmiştir. Bunlardan ilki “Kalypter Tip 1” olarak adlandırdığımız ve literatürde “Lakonia tipi kalypter” olarak anılan yarım silindir biçimli tiptir. Bu tipe ait örneklerde (lev. XVI, çiz. K1, K2) dış yüzeyde ve iç yüzeyde herhangi bir dönüş görülmemektedir. Bu tip kalypterler tam olarak yarım silindir biçiminde yapılmışlardır. Bu tipe ait örneklerin cidarları diğer iki tipe oranla daha incedir, yaklaşık olarak 1,2-1,5cm. arasında değişmektedir.

Tip 1 kalypterlerinde K1 no’lu örneğimiz höyükte Akhaemenid döneme ait tabakadan ele geçmiştir (lev. LVII, res. 41, 42). Höyükte Hellenistik dönem tabakalarından ele geçen “Kalypter Tip 1” örnekleri içerisinde yer alan K2 nolu örnekten (lev. LVII, res. 43, 44) hareketle Tip 1 kalypterlerinin genişlik ölçülerinin 13,5cm. civarında oldukları söylenebilir. Yükseklikleri ise tam yükseklik veren K1 ve K2 nolu örnekten hareketle 7cm. civarında olmalıdır.

Tip 1 kalypterlerinin ön uç kısımlarının elle şekillendirilerek gövdeden yükseltildiği K2 nolu örneğimizde görülmektedir. Ayrıca, yine aynı örnekten hareketle kalypter genişliğinin önden arkaya doğru daraldığı görülmektedir (bkz. lev. XVI, çiz. K2).

¹¹² Wikander, 1988, s. 210, 211, fig. 4.

“Korinth tipi kalypter” olarak adlandırılan “Kalypter Tip 2” örneklerimiz ise, beşik çatı biçimli olup, çalıştığımız malzeme içerisinde tam boyut veren örneğine rastlanmamıştır. Ancak, höyükte Hellenistik dönem tabakasından ele geçmiş olan K4 nolu örneğimiz, tam yükseklik ve tam genişlik ölçüsü vermektedir. Beşik çatı biçimli olan bu tipe ait örneklerin iç yüzeylerinin de dış yüzey profilleriyle aynı olduğu görülmektedir. Ancak, Korinth tipi kalypterlerde iç yüzey genel bir özellik olarak yarım silindir biçimindedir. Bu açıdan, Tip 2 örneklerimiz Korinth tipi kalypterlerin bu genel özelliğinden farklılık göstermektedir. Höyükte her iki dönemde de Tip 2 kalypterlerinin değişime uğramadan kullanıldığı anlaşılmıştır. Akhaemenid döneme ait olan K3 ve Hellenistik döneme ait olan K4 nolu kalypter örneklerimiz bu durumu kanıtlar niteliktedir (bkz. lev. LVIII, res. 45-48) .

Tip 2 kalypterlerinin ön uç kısımlarının elle şekillendirilerek gövdeden yükseltildikleri ve böylece çatı üzerinde kendinden sonraki kalypterin dar olan arka ucuna oturtuldukları anlaşılmaktadır (lev. XVII, çiz. K3). Ancak, malzeme içerisinde bu tip kalypterlerin arka uç kısımlarıyla ilgili bir parçaya ulaşılamamıştır.

K4 nolu örneğimiz tam genişlik ve tam yükseklik ölçüsü veren bir örnektir ve bu örnekten yola çıkarak Tip 2 kalypterlerinin yaklaşık 11cm. genişliğe ve 8cm. yüksekliğe sahip oldukları anlaşılmıştır.

Çalışma kapsamında ele aldığımız kalypterler içerisinde en yoğun kullanıma sahip olan “Kalypter Tip 3” örneklerimiz, yarım silindirik profile sahip olmaları nedeniyle Lakonia tipi kalypterlerle benzerlik göstermektedir. Ancak örneklerin iç yüzlerinin, Korinth tipi kalypterlerde olduğu gibi, köşeli bir profile sahip olması Tip 3 kalypterlerini Lakonia tipinden uzaklaştırmaktadır. Bu tip kalypterler, höyüğün hem Akhaemenid dönem hem de Hellenistik dönem tabakalarında yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Kalypter Tip 3” olarak belirlenen kalypterler arasında da tam boyut veren bir örneğe rastlanmamıştır. Ancak, malzeme içerisinde yükseklik ve genişlik ölçüleri açısından tam örnekler bulunmaktadır (bkz. lev. LIX, res. 49-52). Akhaemenid döneme

ait K5 ve Hellenistik döneme ait K6 nolu tam genişlik ve yüksekliğe sahip örneklerde görüldüğü üzere, bu tip kalypterler her iki dönemde de gerek boyut gerekse biçim açısından bir değişiklik göstermemektedir. Buna göre her iki döneme ait olan Tip 3 kalypterleri ortalama olarak 7-8cm. yükseklik ve 12-14cm. genişliğe sahip olmalıdır.

Bu tipe ait olan kalypterler, yarım silindir biçimlidir ancak, iç yüzeyleri iki yanda ve üst ortada keskin dönüşlere sahiptir. Ön taraflarının uç kısımları ise elle şekillendirilerek gövdeden yükseltilmiştir (bkz. lev. XX, çiz. K6). Tip 3 kalypterlerinin arka uç kısımlarının ön uçlarına göre daha dar yapıldıkları da K5 nolu parçadan hareketle anlaşılmaktadır (bkz. lev. LX, res. 53, 54).

Seyitömer Höyük'te ele geçen kalypterlerin tipoloji, hamur, yüzey işçiliği ve yapım teknikleri açısından dönemsel farklılıklar göstermedikleri anlaşılmıştır. Çalışmamız sırasında belirlenen kalypter tiplerinin Akhaemenid ve Hellenistik dönemde aynı anlayışla kullanıldıkları açıktır. Söz konusu üç tipe ait örneklerin hepsi kaba hamurludur. Örneklerin genelinde hamur katkısı olarak kum, kireç, mika, taşcık, şamot kullanılmıştır. Yüzey işçiliği olarak ise malzememiz içerisinde yer alan kalypter parçalarının tamamında dış yüzeyin kırmızı ve kahverengi tonlarında firnisli oldukları tespit edilmiştir.

Seyitömer Höyük'te ele geçen kalypterlerin yapım ve şekillendirme aşamasında kalıp kullanıldığını düşünmekteyiz. Ancak, Seyitömer Höyük'te bugüne kadar herhangi bir kalypter veya stroter kalıbı bulunamamıştır. Bu nedenle kalıplar ahşaptan yapılmış olmalıdır.

Malzememiz içerisinde yer alan bazı örnekler, kalypterlerin yapım teknikleriyle ilgili ipuçları vermektedir. K1 nolu örneğimizden anlaşıldığı üzere, kil silindir biçimli ahşap kalıp üzerine sıvanmış, üst kısmı da elle düzeltilmiş olmalıdır (bkz. lev. LX, res. 55, 56). K2 nolu örneğimizde bu düzeltme izlerini açıkça görmekteyiz (bkz. lev. LXI, res. 57) . Kalypterin uç kısımları da bu aşamada şekillendirilmiş olmalıdır. Daha sonra kalıpla birlikte kurumaya bırakılan kalypter, iyice kuruduktan sonra kalıptan alınmış, dış yüzü firnislenmiş ve pişirilmek üzere fırınlanmış olmalıdır.

3.2.1.3. Yarım Antefiksli Stroter:

Seyitömer Höyük Akhaemenid ve Hellenistik dönem çatı kiremitleri arasında, çatıların ön ucunda kullanıldıkları düşünülen yarım antefiksli stroterler, dikkat çekici bir buluntu grubudur. Antefiksler, antik dönemde çoğunlukla anıtsal yapılarda kullanılmıştır¹¹³. Seyitömer Höyük örnekleri ise anıtsal yapılarda kullanılan antefikslerin sivil mimariye bir yansımasıdır. Çatının ön sırasında kullanılan stroterlerin köşelerine aplike edilmiş ve yarım antefiks görünümüne sahip olan örnekler, yandaki stroterin yarım antefiksiyle birleşmekte ve böylece tam bir antefiks işlevi kazanmaktadır. Bilinen başka bir benzeri olmayan örnekler, günümüze kadar yalnızca Seyitömer Höyük'te ele geçmiştir. İklim koşulları nedeniyle yüksek bir eğim derecesine sahip oldukları düşünülen Seyitömer Höyük Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarında, çatı üzerinde yan yana dizilen stroterlerin pervazları üstüne oturan kalypterleri çatı ucunda sabitleyecek, çatıdan kaymalarını engelleyecek bir unsura ihtiyaç duyulmuş, kanımızca bu durum yarım antefiksli stroterlerin kullanılmasını zorunlu kılmıştır.

Çatının ön ucunda kullanılan stroterlerin köşelerine sonradan eklendiği anlaşılan yarım antefiksler, yandaki stroterin uç kısmındaki yarım antefiksle birleşir ve böylece pervazların üzerine oturan kalypterlerin açık olan uçlarının kapatılmasını sağlar (bkz. lev. LXIII, res. 64-66).

Seyitömer Höyük'te tespit edilen yarım antefiksli stroterlerin tümünde antefiksin firnislendiği görülmektedir. Üzerinde herhangi bir bezeme unsuru görülmeyen antefikslerin yalnızca işlevsel oldukları anlaşılmaktadır. Yarım antefiksli stroterler ile stroter ve kalypterler arasında hamur katkıları ve yüzey işçiliği açısından bir farklılık olmadığı anlaşılmıştır.

Stroter köşesine aplike edildiği anlaşılan yarım antefikslerin, stroter ve kalypterler gibi, kalıpla şekillendirilmiş olduklarını düşünmekteyiz, kilin bir kalıba sıvandığı bazı örneklerden hareketle anlaşılmaktadır (bkz. lev. LXII, res. 59). Yarım

¹¹³ Orlandos, 1949, s. 261, fig. 1.

antefiks olarak adlandırdığımız çıkıntılı kısım kalıptan çekildikten sonra stroterin köşesine aplike edilmiştir. Birleştirme sırasında ise elle düzeltilerek son şekli verilmiştir. Bazı örnekler üzerinde söz konusu düzeltme işlemine dair izler açıkça görülmektedir (bkz. lev. LXII, res. 63).

Tez malzememiz içerisinde yer alan yarım antefiksli stroterler, başka merkezlerde bunlara ilişkin herhangi bir benzer örnek tespit edilemediğinden buluntu yerlerine göre tarihlenmiştir. Buna göre; A1 nolu yarım antefiksli stroter Akhaemenid dönem örneklerini, A2 ve A3 nolu yarım antefiksli stroterler ise Hellenistik dönem örneklerini temsil etmektedir (lev. XXI-XXV, çiz. A1, A2, A3).

3.2.2. Çatı Rekonstrüksiyonu

Seyitömer Höyük'te ortaya çıkarılan Akhaemenid ve Hellenistik döneme ait yapıların çatı kiremitleriyle örtülmüş çatılarının hangi tip olduğunun tespiti önemli bir noktadır. Tipolojisini ve kullanım şekillerini belirlediğimiz çatı kiremitleri nasıl bir çatı üzerinde diziliydi? Seyitömer Höyük'te bu soruya cevap verebilecek en somut bilgiler şöyledir; höyükte ortaya çıkarılan çatı kiremitleri arasında mahya kiremidinin ele geçmemiş olması höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarının çift eğimli yani beşik çatı biçimli değil de tek eğimli çatılarla örtülü olduğunu göstermektedir. Çünkü bir yapının çift eğimli bir çatıyla kapatıldığını gösteren en önemli bulgu mahya kiremididir¹¹⁴. Ayrıca bir mekanın içerisinde ortada ahşap dikme yerlerinin ortaya çıkarılmış olması da çift eğimli çatıya işaret eder. Çünkü mekan ortasına yerleştirilmiş ahşap sütunlar, çift eğimli çatıyı ortada destekleyen ahşap hatılı taşıyan unsurlardır. Ancak, Seyitömer Höyük'te ortaya çıkarılan Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarında mekan ortalarında tespit edilemeyen ahşap dikme delikleri, genel olarak duvar diplerinde görülmektedir. Bu da tek eğimli çatı fikrimizi destekler niteliktedir. Duvar diplerine yerleştirilmiş olan dikme delikleri, hem çatıyı desteklemek hem de duvar örgüsünü sağlamlaştırmak için kullanılmıştır.

¹¹⁴ Özyiğit, 1990 b, s. 307, 308.

Bütün bu veriler ışığında Seyitömer Höyük'te Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarının çatı örtü sistemlerinin aynı anlayış ve mimari gelenekle inşa edilmiş olabilecekleri anlaşılmaktadır.

Höyükte her iki dönemde de yalnızca Korinth tipi stroterler, Lakonia ve Korinth tipi kalypterler kullanılmıştır. Çatıların ön kısımlarında kullanılan stroterlerin ucuna applike edilmiş yarım antefiksler ise çatı üzerinde bir sabitleyici işlevi görmektedir. Höyükte iki dönemde de kullanılmış olan yarım antefiksli stroterlerin bilinen herhangi bir benzeri yoktur.

Seyitömer Höyüğün yer aldığı İç Batı Anadolu bölgesinin iklimi göz önüne alındığında höyük yerleşimcileri için yarım antefiksli stroterlerin icadı belki de bir zorunluluk haline gelmişti. Karasal iklimin yaşandığı bölgede kar yağışının yoğun olması, çatıların yüksek bir eğim derecesiyle inşa edilmesini gerektirmiş olmalıdır. Bu durum gerekliliğini bugün de devam ettirmekte, bölgede bulunan çoğu sivil ve kamu yapısının, az yoğunluklu kar yağışı alan bölgelerdeki benzerlerine oranla daha yüksek eğim derecesine sahip çatılarla örtüldüğü görülmektedir. Aynı ihtiyacın antik dönemde de hissedildiği düşünülecek olursa, çatılarda karşımıza çıkan yarım antefiksli stroterlerin işlevinin ne olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Buna göre, yüksek eğim derecesine sahip bir çatıda, yan yana dizilen stroterlerin pervazları üstüne oturan kalypterleri çatı ucunda sabitleyecek, çatıdan kaymalarını engelleyecek bir unsura ihtiyaç duyulmuş, bu durum yarım antefiksli stroterlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Antik dönem kiremitli çatılarının ortalama 15-25 derecelik eğime sahip oldukları genel olarak kabul edilen bir bilgidir, çünkü ağırlığı fazla olan ve çatının örtü altı unsurlarına ek bir yöntemle bağlanmadıkları bilinen antik dönem çatı kiremitlerinin, çatı üzerinden düşmeleri söz konusu eğim derecesiyle engellenebilir¹¹⁵. Yüksek eğimli bir çatının ise 20 dereceden daha fazla bir eğime sahip olması gerekmektedir. Kanımızca Seyitömer Höyük Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarının, iklim şartları göz önüne alındığında, 30-35 derecelik eğime sahip çatılarla örtülmüş olması gerekmektedir.

¹¹⁵ Ö.Özyiğit, 2003, "Alaturka Tipi Kiremit Nereden Geliyor?", **III. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu**, Haziran 2003, Eskişehir: s. 308; Demir, 2003, s. 317.

Tek eğimli çatıya sahip bir yapının, eğimi sağlayabilmek için, arka duvarının diğer duvarlarından daha yüksek yapılmış olması gerekmektedir. “Kalkan duvarı”¹¹⁶ adı verilen bu duvarın tek eğimli çatılarla örtülmüş Seyitömer Höyük yapılarında da kullanıldığını düşünmekteyiz.

Çalışmamız sırasında ulaştığımız tüm bu veriler, höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapıları için bir rekonstrüksiyon denemesi yapma gereğini ortaya çıkarmıştır. Böylece tüm veriler görsellik kazanarak daha anlaşılır bir durumda olacaklardır.

Bu amaçla gerçekleştirdiğimiz denemelerin Akhaemenid dönem kısmını III. tabakanın III-A geç evresinde ortaya çıkarılmış olan 10 nolu mekan, rekonstrüksiyon denemelerimizin Akhaemenid dönem kısmını oluşturmaktadır. Höyüğün orta kısmında P sektöründe, I-12 plankaresinde yer alan mekan, 2008 yılı kazı çalışmalarında kaldırılmıştır (bkz. lev. LXIV, plan 8).

Plankarenin kuzeydoğusunda yer alan mekanın kuzey duvarının doğu kısmı J sektörüne dahil olan H-12 plankaresine, doğu duvarı ise I-13 plankaresine girmektedir. Mekan 6.60m.x4.00m. ölçülerindedir. Mekan duvarlarının üst seviyesi 1179.75m., alt seviyesi 1178.50m., taban seviyesi ise 1178.56m.’dir. Duvar kalınlıkları yaklaşık 0.40 m.’dir.

Mekanın dört duvarı da korunmuş şekilde açığa çıkarılmıştır. Kuzey, doğu ve güney duvarları tek yüzlü, batıdaki duvar ise çift yüzlü olarak yapılmıştır. Mekanın her duvarında ahşap dikme yerleri korunmuştur. Doğu duvarında bir, kuzey duvarında bir, güney duvarında sekiz, batı duvarında ise dört adet ahşap dikme yeri bulunmaktadır. Ahşap dikme yerlerinden de anlaşıldığı üzere, mekanın çatı örtüsünü destekleyen ve duvara bitişik durumda olan ahşap sütunlar kullanılmıştır. Mekanın çift yüzlü olarak yapılan batı duvarı olasılıkla ön duvardır ve tek eğimli çatının eğimi de bu yönde olmalıdır.

¹¹⁶ Özyiğit, 1990 b, s. 310.

Mekanın batı duvarının orta kısmında, duvara bitişik olarak yapılmış bir ocak bulunmaktadır. Dikdörtgen şekilli olan ocağın üst seviyesi 1179.15m., alt seviyesi ise 1178.75m.'dir. Ocağın bulunduğu alan, mekanın güneyinden başlayıp kuzeyine kadar taban seviyesinden yüksek bir seki şeklinde yapılmıştır. Mekanın güney duvarına bitişik vaziyette bir ahşap dikme yeri bulunan, kil sıvalı bir bölme bulunmaktadır.

Mekanın girişi kuzeybatıdandır ve girişte in-situ halde söve taşı ile eşik taşları açığa çıkarılmıştır. Mekanın tabanı sıkıştırılmış topraktır ve çeşitli çöküntüler sonucu tabanın yenilenmiş olduğu anlaşılmıştır.

Höyükte Akhaemenid dönem yapılarına ait çatı kiremitleri arasında mahya kiremidi saptanamamıştır. Bu durum höyüğün Akhaemenid dönem yapıları için tek eğimli çatı düşüncesini akla getirmektedir. Aynı zamanda mekan içlerinde açığa çıkarılan ahşap dikme deliklerinin genellikle duvara bitişik olduğu görülmektedir ve bu tek eğimli çatı düşüncesini desteklemektedir. Ayrıca Akhaemenid dönem tabakalarında yarım antefiksli stroterler ele geçmiştir. Yarım antefiksli stroterlerin varlığı, Akhaemenid dönem yapıları için 30-35 derecelik yüksek çatı eğiminin geçerli olduğunu düşündürmektedir. Akhaemenid dönem yapılarının arka duvarları da "kalkan duvarı" olarak diğer duvarlardan daha yüksek yapılmış olmalıdır.

Rekonstrüksiyon denemelerimizin Hellenistik dönem kısmını, höyüğün en büyük Hellenistik dönem yapısı olan 1 nolu ev oluşturmaktadır. 1 nolu ev, 20m. uzunluğunda ve 12-16m. genişliğindedir, üç odaya ve büyük bir avluya sahiptir (bkz. lev. LXVI, plan 9). Yaklaşık 80cm. kalınlıkta ve 1.50m. yüksekliğe kadar korunan duvarlarında marn ve kireçtaşı gibi taşlar kullanılmıştır. 1 nolu evin ortasında büyük bir avlu, bu avlunun kuzey doğusunda 1 nolu oda, güneyinde ise 2 ve 3 nolu odalar bulunmaktadır. 1 nolu oda 4x4m. ölçülerinde olup tabanındaki küp çukurları nedeniyle depo odası olarak kullanılmış olmalıdır. 2 nolu oda 4.70x6m. ölçülerindedir. Bu odanın kapısı korunmamıştır. Güney duvarı hariç diğer bütün duvarları 1m.'nin üzerindedir. Bu nedenle odaya girişin güneyden olduğu düşünülmektedir. 3 nolu oda yaklaşık 5x6,5m. ölçülerinde olup tabanı yassı taş levhalarla kaplıdır. Taş levhalar odanın sadece batı kenarı boyunca korunmuştur. Bu odanın iki kapısı bulunmaktadır. Bunlardan biri

1.50m. genişliktedir ve kuzey yönündeki büyük avluya açılmaktadır. Bu kapı daha sonraki II. A evresinde örülerek iptal edilmiştir. Diğer kapı ise 1m. genişliktedir ve güneye açılmaktadır. Yapının güney kesiminde hemen kapının karşısında küçük bir ocak korunmuştur. Ocak dışında duvarları çok iyi korunmadığı için buradaki mekanın planı ve işlevi tam olarak belirlenememiştir. Avlu, 19,5x22.70 ve 20m. ölçülerindedir. Avlunun batı kenarı yassı taş levhalarla kaplıdır. Avlunun doğu kenarındaki alanda kuzey-güney uzantılı bölmede çok sayıdaki ahşap dikme yerleri ve bunların içinde ahşap kalıntıları tespit edilmiştir. Avlunun en azından bu bölgesinin üstünün kapalı olduğu söylenebilir. 1 nolu evin dışarıya çıkışını sağlayan kapısı ise güney batı köşesinde olmalıdır ancak, kapı aralığı çok iyi korunmamıştır. 1 nolu evden dışarı çıkıldığında biri 3 nolu odaya dik, diğeri ona paralel uzanan iki duvar ve hemen bu iki duvarın köşesinde yassı taş levhalar açılmıştır.

Höyüğün merkezinde bulunan 1 nolu ev, mevcut ölçülerinden çok daha büyük olmalıdır. Bu nedenle bu kadar büyük ölçülerdeki evin bir bey veya yöneticiye ait olduğu düşünülebilir. 1 nolu yapı, II. A geç evresinde de ana planı değiştirilmeden bazı ilavelerle tekrar kullanılmıştır (lev. LXV, res. 69-72).

Höyüğün Hellenistik dönem yapılarına ait çatı kiremitleri arasında da tıpkı Akhaemenid dönemde olduğu gibi, mahya kiremidi saptanamamıştır. Bu durum höyüğün Hellenistik dönem yapılarının da tek eğimli çatılarla örtülmüş olabileceğini göstermektedir. Hellenistik dönem tabakalarında yarım antefiksli stroterler ele geçmiştir. Bu veriler ışığında yapının çatı örtüsünün avlu yönünde tek eğime sahip olduğunu ve eğim derecesinin 30-35 derece civarında olduğunu düşünmekteyiz. Evin odalarının arka duvarları ise “kalkan duvarı” olarak diğer duvarlardan daha yüksek yapılmış olmalıdır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Arkeolojik kazılarda yapıların çatı örtü sistemlerine ilişkin buluntular M.Ö. 7. yüzyıldan önceye tarihlenen tabakalarda nadiren karşımıza çıkmaktadır. Ancak, çatı kiremitlerinin yaygın olarak kullanıma girdiği M.Ö. 7. yüzyıldan sonra çok sayıda ortaya çıkarılmıştır. Binlerce yıldır pişmiş topraktan üretilen çatı kiremitleri, ait oldukları dönemlerin çatı geleneğiyle ilgili önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlamaktadır.

M.Ö. 7. yüzyıldan önceki dönemlere ait yapıların çatı örtülerine ilişkin buluntular, ahşap konstrüksiyonlar ve kil kütleleri gibi materyallerdir. M.Ö. 7. yüzyıldan önce yapılarda genellikle düz toprak veya saz dam kullanıldığı düşünülmektedir. Ege dünyasında ise söz konusu tarihten önceki dönemlerde görülen oval yapıların ise semerdam biçimli çatılarla örtüldükleri bilinmektedir.

Seyitömer Höyük yapılarının çatı örtü geleneklerini anlamak amacıyla gerçekleştirdiğimiz çalışma, konuyla ilgili önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Höyükte uygulanan çatı örtü sistemleri, ait oldukları dönemlerin genel anlayışından herhangi bir farklılık göstermemektedir. Ancak, çatı kiremitlerinin kullanıldığı tabakalarda bazı yerel uygulamalar söz konusudur. Özellikle yarım antefiksli stroterlerin kullanımı ve başka yerleşimlerde bunların herhangi bir benzerine rastlanmamış olması höyükte tespit edilen yerel uygulamaların en güzel örneğidir.

Seyitömer Höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarının çatı örtü sistemleriyle ilgili çıkarımlar yapmaya yardımcı çok sayıda buluntu ele geçmiştir. Çatı kiremitlerinin görülmediği Erken ve Orta Tunç Çağı'na ait yapıların çatı örtü unsurlarına ilişkin buluntuların azlığı ise söz konusu dönemlerde höyükte uygulanan çatı geleneğini anlamak konusunda sıkıntıya neden olmaktadır. Ancak, Seyitömer Höyük'te Orta Tunç Çağ tabakasında yanmış durumda gün ışığına çıkarılan ahşap hatıl ve kil kalıntıları, Tunç Çağ yapılarının çatı örtüleriyle ilgili görüşleri destekler niteliktedir. Anadolu'da ortaya çıkarılan Tunç Çağ yapılarının genel olarak saz dam veya toprak dam adıyla anılan düz çatılarla örtüldükleri düşünülmektedir. Malzememiz içerisinde yer alan yanmış durumdaki çatı kalıntılarında anlaşıldığı üzere, birbirini dik

olarak kesen kısa ve uzun hatılların üzerinde bir kil katmanı görülmektedir. Buradan hareketle, ahşap hatılların üzerine sazlar yerleştirildiği ve bunların da üzerinin kille sıvandığı sonucuna varılabilir. Sonuç olarak, höyükte ele geçen söz konusu çatı kalıntıları, dönemlerinin mimari anlayışıyla bir uyum içerisindedir.

Antik dönem çatı kiremitlerini konu alan çalışmaların azlığı bu konuda araştırma yapma imkanını sınırlandırmaktadır. Bugüne kadar gerçekleştirilen çalışmaların malzeme tanıtımından çok rekonstrüksiyona dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle tez kapsamına aldığımız malzemenin benzerlerini tespit etme aşamasında sınırlı kalınmıştır. Malzemenin tarihlendirilmesinde, tespit edilen az sayıdaki benzer örnekler ve malzemelerin höyükte ele geçtikleri tabakalar göz önüne alınmıştır. Buna göre, Seyitömer Höyük'te ele geçen çatı kiremitleri, höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönemlerine aittir. Malzeme içerisinde höyüğün Roma tabakasına ilişkin herhangi bir çatı kiremidine rastlanmamıştır.

Seyitömer Höyük'te ele geçen çatı kiremitlerini stroter, kalypter ve yarım antefiksli stroterler oluşturmaktadır. Stroterlerin tümü Korinth tipidir ve Klazomenai, Panaztepe ve Halikarnassos'ta benzerleri tespit edilmiştir. Buna göre Batı Anadolu çatı kiremitleriyle pervaz profili açısından benzerlik gösterdiği anlaşılan stroterler, bazı noktalarda benzerlerinden ayrılmaktadır. Seyitömer Höyük stroterleri damlalık ve astragal gibi unsurlar taşımamaktadır. Ayrıca malzeme içerisinde oluklu, saçaklı veya opaionlu stroterlere de rastlanmamıştır. Stroterler içerisinde onüç farklı tip belirlenmiş ve bunlardan Tip 2 stroterlerinin höyükte en çok kullanılan tipi oluşturdukları anlaşılmıştır. Stroterlerde kullanılan kenet sistemi ise, Batı Anadolu yerleşimlerinde kullanılan sistemden farklılık göstermektedir. Batı Anadolu yerleşimlerinde genellikle astragal ve damlalık kullanılırken, Seyitömer örnekleri bu unsurları taşımamaktadır. Seyitömer örneklerinde stroterin alt ve üst uçlarında, alt ve üst yüzeylerde açılan yuvalar, çatı üzerinde üst üste bindirilen stroterlerin birbirine kenetlenmesini sağlamıştır.

Malzeme içerisinde yer alan kalypterler ise üç farklı tip göstermektedir ve bunlardan en çok Tip 3 kalypterlerinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Tip 1 kalypterleri

Lakonia, Tip 2 kalypterleri ise Korinth tipine aittir. Tip 3 kalypterleri ise Lakonia tipi kalyptere yarım silindirik formuyla benzemektedir, fakat bu tipe ait örneklerin iç yüz profili üst ve yanlarda keskin geçişlere sahiptir. Bu nedenle Lakonia tipi kalypterlerden ayrılmaktadır. Seyitömer Höyük kalypterlerinde kullanılan kenet sistemi ise antik dönem kalypterlerinde kullanılan sistemden farklılık göstermemektedir.

Yaptığımız çalışmada benzer bir örneğine rastlamadığımız yarım antefiksli stroterler, antik çağlarda genellikle anıtsal yapılarda, hem işlevsel hem de süsleme amaçlı kullanılan unsurlardır. Ancak, Seyitömer Höyük'te yarım antefiksli stroterlerin farklı bir anlayışla yapıldığını, sivil mimaride kullanıldıklarını ve yalnızca işlevsel olduklarını tespit etmiş durumdayız. Bu durum, höyük sakinlerinin sivil mimaride çatı teknolojisi açısından önemli bir noktaya ulaştıklarını göstermektedir. İklim koşulları nedeniyle yüksek bir eğim derecesine sahip oldukları düşünülen Seyitömer Höyük Akhaemenid ve Hellenistik dönem çatılarında, ön uçta, kalypterlerin çatı üzerinden kaymalarını engellemek amacıyla yapılmış olduklarını düşünmekteyiz. Ayrıca yarım antefiksli stroterler çatının ön uç sırasında yer alan kalypterlerin açıklığını kapatarak yağmur sularının çatının iç kısımlarına geçmesini engellemek için de kullanılmış olmalıdır.

Seyitömer Höyük çatı kiremitlerinin yapımında kullanılan kalıp tekniği, hamur özellikleri ve yüzey işçiliği, antik dönemde kullanılan teknik ve materyallerden farklı değildir. Höyüğün çatı kiremidi örneklerinin tümü bol katkılı ve kaba bir hamurdan yapılmış, üst yüzeylerine ise kırmızı veya kahverengi astar uygulanmıştır.

Tez çalışmamız sırasında Seyitömer Höyük'te Akhaemenid ve Hellenistik döneme tarihlenen tabakalarda ele geçen çatı kiremitlerinin, gerek tipolojik gerekse yapım tekniği açısından birbirinden farklı özelliklere sahip olmadıkları saptanmıştır. Söz konusu dönemlere ait buluntuların tipolojik ayrımı yapılırken aynı tip çatı kiremidinin her iki dönemde de aynı şekilde kullanıldığı anlaşılmıştır.

Çalışma sırasında elde edilen veriler çatı önerileri yapabilmemize olanak tanımıştır. Seyitömer Höyüğün Orta Tunç Çağ tabakasında açığa çıkarılan çatı konstrüksiyonundan hareketle ve söz konusu dönemlerin mimari anlayışıyla da uyumlu

olarak höyüğün Erken ve Orta Tunç Çağ yapılarının düz damlarla örtüldükleri anlaşılmıştır.

Höyüğün Akhaemenid ve Hellenistik dönem çatı kiremitleri arasında mahya kiremidinin bulunmamış olması ve her iki dönemde de yarım antefiksli stroterlerin kullanılmış olması, söz konusu dönemlere ait yapıların yüksek eğim derecesine sahip tek eğimli çatılarla örtüldüklerini ortaya koymuştur. Tek eğimli çatıya sahip yapılarda kullanılan kalkan duvarı, Seyitömer Höyük Akhaemenid ve Hellenistik dönem yapılarında da kullanılmış olmalıdır.

Tüm bu veriler ışığında, Seyitömer Höyük'te dönemler içerisinde uygulanan çatı örtü geleneklerinin yüzyıllar boyu devam ettiği ve ait oldukları dönemlerin genel mimari anlayışıyla da uyum gösterdikleri anlaşılmaktadır.

KATALOG

Stroter Tip 1

Kat. No: S1

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, O. 766, I/10.

Pervaz Yüksekliği: 5.1 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.5 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.4 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.4 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, taşçık, kum ve şamot katkılı, sert, kırmızımsı sarı (7.5 YR 7/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi, açık kırmızı (2.5 YR 6/8) renkte firnisli.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.11, KRM.53.

M.Ö. 4. yüzyıl.

Kat. No: S2

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 92, H-8.

Pervaz Yüksekliği: 4.9 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.0 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.1 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.4 cm.

Hamur Tanımı: Bol miktarda taşçık, kum, az miktarda mika katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde ve pervaz üst yüzeyi kırmızı (10 R 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: T.Türker, 1994, Lev.17, K.32.

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 2

Kat. No: S3

Tümlenmiş.

Buluntu Yeri: S.Ö. 07, U.262, K/9.

Pervaz Yüksekliği: 5.5 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.6 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.9 cm.

Stroter Tam Uzunluk: 66.2 cm.

Stroter Tam Genişlik: 46.2 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.5 – 3.1 cm. arasında değişmekte.

Hamur Tanımı: Kum, kireç, şamot, mika, taşçık katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde ve pervaz üst yüzeyi, pervaz iç kenarı açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte firnisli. Pervaz dış kenarı ve gövde alt yüzeyi hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: -

Akhaemenid dönem.

Kat. No: S4

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 91, H/13.

Pervaz Yüksekliği: 4.8 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.0 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.2 cm.

Cidar Kalınlığı: 3.1 cm.

Hamur Tanımı: Bol miktarda taşçık, mika, kum katkılı, sert, pembe (7.5 YR 7/4) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı, pervaz üst yüzeyi sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte firmisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 3

Kat. No: S5

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, O. 766, I/10.

Pervaz Yüksekliğı: 4.9 cm.

Pervaz İç Yüksekliğı: 2.1 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.2 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.8 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, taşçık ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı (7.5 YR 7/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı kahverengi (7.5 YR 5/4) renkte firmisli.

Benzeri: T.Türker, 1994, Lev. 19, K. 39.

M.Ö. 4. yüzyıl.

Kat. No: S6

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 07, O. 592, I/10.

Pervaz Yüksekliği: 4.8 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.1 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.3 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.6 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, taşçık ve kum katkılı, iyi pişmiş, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz üst yüzeyi ve pervaz iç kenarında kırmızı (10 R 5/6) renkte firnis izleri. Gövde alt yüzeyi ve pervaz dış kenarı sulandırılmış kille astarlı.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 4

Kat. No: S7

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, J.654, G/12.

Pervaz Yüksekliği: 4.9 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.7 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.4 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.7 cm.

Hamur Tanımı: Bol ve iri kum, taşçık, saman, kireç, mika, yer yer iri tanecikli mika katkılı, sert, iyi pişmiş, pembe (7.5 YR 7/4) renkte.

Yüzey Özellikleri: Stroter alt yüzeyi ve pervaz dış yüzeyi hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı. Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: L.E.Vaag, v.d., 2002, Pl.34, H.77.

M.Ö.4. yüzyıl.

Kat. No: S8

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 92, H-8.

Pervaz Yüksekliği: 5.3 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.8 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.1 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.2 cm.

Hamur Tanımı: Bol miktarda taşçık, mika, kum katkılı, orta sertlikte, açık kahverengi (7.5 YR 6/4) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi açık kahverengi (7.5 YR 6/4) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 5

Kat. No: S9

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, P. 857, I/12.

Pervaz Yüksekliği: 5.1 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.0 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.8 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.7 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, kum ve taşçık katkılı, orta sertlikte, açık sarımsı kahverengi (10 YR 6/4) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz üst yüzeyi ve iç kenarı hafif kırmızı (10 R 4/4) renkte firnisli. Gövde alt yüzeyi ve pervaz dış kenarı hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.32, KRM.68.

M.Ö. 4. yüzyıl.

Kat. No: S10

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 07, N. 296, J/9.

Pervaz Yüksekliği: 5.2 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.3 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.4 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.5 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, taşçık ve kum katkılı, iyi pişmiş, açık kırmızı (2.5 YR 6/8) renkte.

Yüzey Özellikleri: Pervaz üst yüzeyi ve iç kenarı, gövde üst yüzeyi kırmızı (10 R 5/8) renkte firnisli. Pervaz dış kenarı ve gövde alt yüzeyi hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: T.Türker, 1994, Lev. 11, K. 57.

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 6

Kat. No: S11

Pervaz-gövde-pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 07, O.416, I/10.

Pervaz Yüksekliği: 4.9 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.7 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.6 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.7 cm.

Stroter Tam Genişlik: 51.2 cm.

Hamur Tanımı: Taşçık, kum, mika ve kireç katkılı, sert, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde ve pervaz üst yüzeyi, pervaz iç kenarı açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte firnisli.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.23, KRM. 40.

M.Ö. 4. yüzyıl.

Kat. No: S12

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 07, U. 301, K/9.

Pervaz Yüksekliği: 4.7 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.6 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.7 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.3 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, taşçık, mika ve kum katkılı, sert, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi, kırmızı (2.5 YR 5/8) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 7**Kat. No: S13**

Tümlenmiş.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, J.688, G/12.

Pervaz Yüksekliği: 5.2 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.8 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.9 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.4 – 2.9 cm arasında değişmekte.

Stroter Tam Uzunluk: 70.5 cm.

Stroter Tam Genişlik: 50.5 cm.

Hamur Tanımı: Şamot, kireç, kum katkılı, sert, kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz üst yüzeyi ve pervaz iç kenarı açık kırmızı (10 R 6/8) renkte firmisli. Pervaz dış kenarı, gövde alt yüzeyi hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.31, KRM.41; L.E.Vaag, v.d., 2002, pl.34, H76.

M.Ö. 4. yüzyıl.

Kat. No: S14

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 06, U.200, K/9.

Pervaz Yüksekliği: 4.7 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.2 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.7 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.4 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, taşçık, kum ve şamot katkılı, orta sertlikte, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı, pervaz üst yüzeyi ve pervaz üst dış kenarı kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 8

Kat. No: S15

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 07, O. 630, I/ 10.

Pervaz Yüksekliği: 5.7 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 3.3 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.2 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.3 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, kum, taşçık, mika katkılı, sert, kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı, pervaz üst yüzeyi kırmızımsı kahverengi (2.5 YR 5/4) renkte firnisli.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.31, KRM. 25.

Akhaemenid dönem.

Kat. No: S16

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 91, H/10.

Pervaz Yüksekliği: 4.7 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 3.0 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.3 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.9 cm.

Hamur Tanımı: Kum, taşçık, mika, kireç katkılı, sert, açık kahverengi (7.5 YR 6/4) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı, pervaz üst yüzeyi ve dış kenarı kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte firnisli.

Benzeri: L.E.Vaag, v.d., 2002, Pl.34, H83.

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 9

Kat. No: S17

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, P. 857, I/ 12.

Pervaz Yüksekliği: 5.1 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.8 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.2 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.2 cm.

Hamur Tanımı: Mika, kum, taşçık, kireç katkılı, sert, iyi pişmiş, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte firnisli. Gövde alt yüzeyi ve pervaz dış kenarı hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.30, KRM. 23; L.E.Vaag, v.d., 2002, pl.34, H87.

M.Ö.4. yüzyıl.

Kat. No: S18

Tümlenmiş.

Buluntu Yeri: S.Ö. 89, J8-J9, S.2.

Pervaz Yüksekliği: 5.0 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.6 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.2 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.6-3.0 cm. arasında değişmekte.

Stroter Tam Uzunluk: 67.7 cm.

Stroter Tam Genişlik: 46.4 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, şamot, bol miktarda kum, az miktarda taşçık ve mika katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz üst yüzeyi ve pervaz iç kenarı kırmızı (10 R 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 10

Kat. No: S19

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, P.738, J/12.

Pervaz Yüksekliği: 4.9 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.7 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.2 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.3 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, kum, az miktarda mika katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi kırmızımsı kahverengi (5 YR 4/4) renkte firnisli. Gövde alt yüzeyi ve pervaz dış kenarı hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.25, KRM. 74; L.E.Vaag, v.d., 2002, pl.27, G175.

Benzeri: -

M.Ö. 5-4. yüzyıl.

Kat. No: S20

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 92, G/10.

Pervaz Yüksekliği: 5.0 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 3.3 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.5 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.9 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, kum ve taşçık katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz üst yüzeyi, iç ve dış kenarı kırmızı (10 R 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 11

Kat. No: S21

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, P. 884, I/ 12.

Pervaz Yüksekliği: 5.4 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.8 cm.

Pervaz Kalınlığı: 1.6 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.6 cm.

Hamur Tanımı: İri kum, kireç, taşçık, mika katkılı, orta sertlikte, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi açık kırmızı (10 R 6/8) renkte firnisli. Gövde alt yüzeyi ve pervaz dış kenarı hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.24, KRM. 66; L.E.Vaag, v.d., 2002, pl.27, G183.

M.Ö. 5-4. yüzyıl.

Kat. No: S22

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 91, K/10.

Pervaz Yüksekliği: 5.3 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.7 cm.

Pervaz Kalınlığı: 1.8 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.7 cm.

Hamur Tanımı: Kum, şamot, kireç, az miktarda taşçık katkılı, sert, kahverengi (7.5 YR 5/4) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi ve pervaz iç kenarı hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 12

Kat. No: S23

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, J.654, G/12.

Pervaz Yüksekliği: 4.9 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.3 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.5 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.6-4.1 cm. arasında değişmekte.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, şamot ve kum katkılı, orta sertlikte, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde ve pervaz üst yüzeyi, pervaz iç kenarı açık kırmızı (2.5 YR 6/8) renkte firnisli.

Benzeri: -

Akhaemenid dönem.

Kat. No: S24

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 06, U.200, K/9.

Pervaz Yüksekliği: 4.7 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.6 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.4 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.3 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, kum, taşçık, mika katkılı, sert, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi açık kırmızı (10 R 6/8) renkte firnisli. Gövde alt yüzeyi ve pervaz dış kenarı hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Stroter Tip 13**Kat. No: S25**

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, P. 738, J/12.

Pervaz Yüksekliği: 5.3 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 2.0 cm.

Pervaz Kalınlığı: 2.0 cm.

Cidar Kalınlığı: 2.1 cm.

Hamur Tanımı: Kum, kireç, mika, az miktarda taşçık katkılı, sert, iyi pişmiş, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve üst yüzeyi açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte firmisli. Pervaz dış kenarı hamur renginde (sulandırılmış kille) astarlı.

Benzeri: G.Barın, 1988, Lev.20, KRM.15; Lev.23, KRM.38; Lev.25, KRM.5.

M.Ö. 4. yüzyıl.

Kat. No: S26

Pervaz parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 91, Yüzey.

Pervaz Yüksekliği: 5.1 cm.

Pervaz İç Yüksekliği: 1.6 cm.

Pervaz Kalınlığı: 1.7 cm.

Cidar Kalınlığı: 3.5 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, kum, taşçık, mika katkılı, sert, iyi pişmiş, açık kırmızı (10 R 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Gövde üst yüzeyi, pervaz üst yüzeyi ve iç kenarı açık kırmızı (10 R 6/8) renkte firnisli.

Benzeri: T.Türker, 1994, Lev.19, K.31; L.E.Vaag, v.d., pl.34, H91.

Hellenistik dönem.

Kalypter Tip 1

Kat. No: K1

Kalypter oturma düzlemi ve gövde parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, O.957, J/10.

Yükseklik: 6.8 cm.

İç Yükseklik: 5.4 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.4 cm.

Hamur Tanımı: Taşçık, kireç, kum ve mika katkılı, iyi pişmiş, kırmızımsı sarı (5YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Dış yüzey kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

Akhaemenid dönem.

Kat. No: K2

Kalypter oturma düzlemi ve gövde parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 07, O.648, I/11.

Yükseklik: 7.1 cm.

İç Yükseklik: 6.0 cm.

Gövde Tam Genişlik: 13.5 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.2 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, şamot ve taşçık katkılı, iyi pişmiş, açık kırmızı (2.5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Dış yüzey kırmızı (2.5 YR 5/8) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Kalypter Tip 2

Kat. No: K3

Kalypter oturma düzlemi ve gövde parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, P. 857, I/12

Yükseklik: 8.7 cm.

İç Yükseklik: 7.2 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.6 – 2.1 cm arasında değişmekte.

Hamur Tanımı: Mika, kum, kireç, az miktarda taşçık katkılı, iyi pişmiş, sarımsı kırmızı (5 YR 5/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Dış yüzey kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

M.Ö. 4. yüzyıl.

Kat. No: K4

Kalypter oturma düzlemi ve gövde parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 91, I/8-9.

Yükseklik: 7.8 cm.

İç Yükseklik: 5.8 cm.

Gövde tam Genişlik: 11.6 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.7 – 2.2 cm. arasında değişmekte.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, şamot ve kum katkılı, iyi pişmiş, kırmızımsı sarı (5 YR 6/8) renkte.

Yüzey Özellikleri: Dış yüzey kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Kalypter Tip 3

Kat. No: K5

Kalypter oturma düzlemi ve gövde parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 07, N.148 a, J/9.

Yükseklik: 7.1 cm.

İç Yükseklik: 5.3 cm.

Gövde Tam Genişlik: 12.8 cm.

Arka Uç Tam Genişlik: 11.2 cm.

Arka Uç Cidar Kalınlığı: 1.4 cm.

Cidar Kalınlığı: 1.9 cm.

Hamur Tanımı: Mika, bol miktarda kireç, kum, az miktarda taşçık katkılı, iyi pişmiş, kırmızımsı sarı (5 YR 6/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Dış yüzey kırmızı (2.5 YR 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

Geç Hellenistik dönem.

Kat. No: K6

Kalypter oturma düzlemi ve gövde parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 95/272

Ön Uç Yükseklik: 8.4 cm.

Ön Uç İç Yükseklik: 6.4 cm.

Ön Uç Tam Genişlik: 15.5 cm.

Gövde Yükseklik: 7.8 cm.

Gövde iç Yükseklik: 6.1 cm.

Gövde Tam genişlik: 14.2 cm.

Ön Uç Cidar Kalınlığı: 2.2 cm.

Gövde Cidar Kalınlığı: 1.8 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, taşçık, kum katkılı, iyi pişmiş, açık kırmızı (2.5 YR 7/8) renkte.

Yüzey Özellikleri: Dış yüzey kırmızı (10 R 5/8) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Yarım Antefiksli Stroter

Kat. No: A1

Yarım antefiksli stroter antefiks parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 08, P. 738, J/12.

Yükseklik: 9.1 cm.

Yarım Antefiks Genişliği: 8.5 cm.

Yarım Antefiks Cidar Kalınlığı: 3.7 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, yer yer iri taneli kireç, taşçık, kum, mika katkılı, iyi pişmiş, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Dış ve iç yüzey kırmızı (10 R 5/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

M.Ö. 4. yüzyıl.

Kat. No: A2

Yarım antefiksli stroter pervaz , antefiks ve köşe parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 06, N. 25a, J/9

Yükseklik: 12.5 cm.

Yarım Antefiks Genişliği: 6.9 cm.

Yarım Antefiks Cidar Kalınlığı: 7.0 cm.

Hamur Tanımı: Şamot, taşçık, kum, kireç, az miktarda mika katkılı, iyi pişmiş, kırmızımsı kahverengi (5 YR 5/4) renkte.

Yüzey Özellikleri: Stroter, pervaz üst yüzeyi, iç kenarı, yarım antefiks iç ve dış yüzeyi kırmızı (2.5 YR 4/6) renkte firnisli.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

Kat. No: A3

Yarım antefiksli stroter pervaz, antefiks ve köşe parçası.

Buluntu Yeri: S.Ö. 91/1058

Yükseklik: 12.0 cm.

Yarım Antefiks Genişliği: 9.2 cm.

Yarım Antefiks Cidar Kalınlığı: 3.9 cm.

Hamur Tanımı: Kireç, mika, taşçık ve kum katkılı, iyi pişmiş, kırmızımsı sarı (5 YR 7/6) renkte.

Yüzey Özellikleri: Stroter gövde üst yüzeyi, pervaz iç kenarı ve yarım antefiks iç yüzeyinde kırmızı (10 R 5/8) renkte firnis izleri.

Benzeri: -

Hellenistik dönem.

KAYNAKÇA

- AKURGAL, E. (1997), **Eski İzmir I-Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı**, TTK yayınları, Ankara.
- ALKIM, U. B. (1981), “1980 Dönemi İkiztepe Kazısı”, III. **KST**, Ankara, ss. 25-29.
- AYDIN, N. (1991), “Seyitömer Höyük Kurtarma Kazısı 1989”, **I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara, ss.191-204.
- BAKIR, G.-ERSOY Y.-FAZLIOĞLU, İ.-AYTAÇLAR, N.- CEVİZOĞLU, H.- HÜRMÜZLÜ, B.- SEZGİN, Y. (2001), “1999 Klazomenai Kazısı”, XXII. **KST**, C.II, Ankara, ss. 27-39.
- BARIN, G. (1988), “Klazomenai 4. Yüzyıl Evleri Çatı Kiremitleri ve Çatı Rekonstrüksiyonları”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İzmir.
- BIÇAKÇI, E. (2002), “Kentleşmeye Doğru Mimari-Kalkolitik Çağ”, **Arkeoatlas** 2002:1, İstanbul, ss. 132-135.
- BİLGİN, A.N. (2008), “Seyitömer Höyüğü 2006 Yılı Kazısı”, XXIX. **KST**, C.I, Ankara, ss. 321-332.
- BİLGİN, A.N. (2009), “Seyitömer Höyüğü 2007 Yılı Kazısı”, XXX. **KST**, C.II, Ankara, ss. 71-88.
- BİLGİN, A.N.-COŞKUN, G.-BİLGİN, Z. (2010), “Seyitömer Höyüğü 2008 Yılı Kazısı”, XXXI. **KST**, C.I, Ankara, ss. 341-354.
- BİNGÖL, O. (1976), “Bayraklı (Eski İzmir) Çatı Kiremitleri”, **Anadolu** (Anatolia) XX, ss. 51-61.
- BLEGEN, C. (1945), “The Roof of the Mycenaean Megaron”, **AJA** 49:1, ss. 35-44.
- BOEHLAU, S. (1940), **Larisa am Hermos I**, Die Bauten, Berlin.
- CASKEY, J.L. (1954), “Excavations at Lerna, 1952-1953”, **Hesperia** 23:1, ss. 3-30.
- CASKEY, J.L. (1955), “Excavations at Lerna, 1954” **Hesperia** 24:1, ss. 25-49.
- CASKEY, J. L. (1957), “Excavations at Lerna, 1956” **Hesperia** 26:2, ss. 142-162.

- CASKEY, J. L. (1960), "The Early Helladic Period in the Argolid", **Hesperia** 29, ss. 285-303.
- CUMMER, W. W. (1970), "Phrygian Roof Tiles in the Burdur Museum", **Anadolu** XIV, ss. 29-54.
- ÇİLİNGİROĞLU, A. (1992), "Van-Dilkaya Höyüğü Kazıları Kapanış", XIV. **KST**, C.I, Ankara, ss. 469-493.
- DARGA, A. M. (1988); "Şemsiyetepe Kazısı, 1987 Sonuçları", X. **KST**, C.I, Ankara, ss. 181-201.
- DEMİR, T. (2003), "Antik Çağda Çatı Kiremitleri", **III. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu**, ss. 315-320.
- DICKINSON, O. (1994), **The Aegean Bronze Age**, Cambridge University Press, New York-London.
- DINSMOOR, W.B. (1942), "Notes on Megaron Roofs", **AJA** 46:3, ss. 370-372.
- DINSMOOR, W.B. (1950), **The Architecture of Ancient Greece- An Account of Its Historic Development**, London.
- DINSMOOR, W.B. (1976), "The Roof of the Hephaisteion", **AJA** 80:3, ss. 223-246.
- ERKANAL, H. (2000); "1998 Yılı Liman Tepe Kazıları", XXI. **KST**, C.I, Ankara, ss. 251-263.
- ERKANAL, H.-GÜNEL, S. (1997), "1995 Bakla Tepe Kazıları", XVIII. **KST**, C.I, Ankara, ss. 231-261.
- GLENDINNING, M. R. (1996), "A Mid-Sixth-Century Tile Roof System at Gordion", **Hesperia** 65:1, ss. 99-119.
- HEMANS, F. P. (1989), "The Archaic Roof Tiles at Isthmia: A Re-Examination", **Hesperia** 58:3, ss. 251-266.
- HEMANS, F. P. (1991), "Greek Architectural Terracottas from the Sanctuary of Poseidon at Isthmia", **Hesperia Supplements** 27, ss. 61-82.
- HUMANN, C. W. (1904), **Magnesia am Maeander**, Berlin.

- İLASLI, A. (1996), Seyitömer Höyüğü 1993 yılı Kurtarma Kazısı, **VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara, ss. 1-20.
- KOLDEWEY, R. (1891), **Neandria**, Berlin.
- MELLINK, J. M. (1965), “Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1964”, **AJA**, vol. 69:3, ss. 241-251.
- MEZOPOTAMYA VE ESKİ YAKINDOĞU, **Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi 9**, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
- NAUMANN, R. (1975), **Eski Anadolu Mimarlığı**, çev. Beral Madra, TTK yayınları, Ankara.
- OHNESORG, A. (1990), “Archaic Roof Tiles from the Heraion on Samos”, **Hesperia** 59:1, ss. 181-192.
- OMURA, S. (1988), “1996 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları”, **XIX. KST**, C.I, Ankara, ss. 311-323.
- ORLANDOS, A. K. (1949), “Notes on the Roof Tiles of the Parthenon”, **Hesperia Supplements** 8, ss. 259-462.
- ÖZDOĞAN, A. E. (2002), “Çayönü Tepesi”, **Arkeoatlas** 2002:1, İstanbul, s.77.
- ÖZGÜÇ, T. (2005), **Kültepe**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ÖZYİĞİT, Ö. (1988), “Antik Çatılarda Dere Kiremitleri”, **Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi** IV, ss. 101-116
- ÖZYİĞİT, Ö. (1990a), “Alaturka Kiremidin Oluşumu”, **Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi** V, ss. 149-179.
- ÖZYİĞİT, Ö. (1990b), “Batı Anadolu’da Antik Dönem Çatıları”, **X. TTK Kongresi**, C.I, ss. 303-326.
- ÖZYİĞİT, Ö. (2003), “Alaturka Tipi Kiremit Nereden Geliyor?”, **III. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu**, ss. 306-320.
- ÖZYİĞİT, Ö. (2005), “2003 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları”, **XXVI. KST**, C.II, Ankara, ss. 43-51.
- PLINIUS, **Naturalis Historia** VII, 56, 195.

- RAMAGE A. (1978), **Lydian Houses and Architectural Terracottas**, Cambridge University Press, New York-London.
- ROBINSON, H. S. (1976), "Excavations at Corinth: Temple Hill, 1968-1972", **Hesperia** 45:3, ss. 203-239.
- ROBINSON, H. S. (1984), "Roof Tiles of the Early Seventh Century B.C.", **AM** 99, ss. 55-62.
- ROEBUCK, M. C. (1955), "Excavation at Corinth: 1954", **Hesperia** 24:2, ss. 147-157.
- ROSTOKER, W.-GEBHARD, E. (1981), "The Reproduction of Rooftiles for the Archaic Temple of Poseidon at Isthmia, Greece", **Journal of Field Archaeology**, vol. 8:2, ss. 211-227.
- SCHNEIDER, P. (1990), "New Information from the Discovery of an Archaic Tiled Roof in Ionia", **Hesperia** 59:1, ss. 211-222.
- SHAW, J. W. (1977), "New Evidence for Aegean Roof Construction from Bronze Age Thera", **AJA**, vol. 81:2, ss. 229-233.
- STEVENS, G. P. (1950), "A Tile Standard in the Agora of Ancient Athens", **Hesperia** vol. 19:3, ss. 174-188.
- TOPBAŞ, A. (1992), "Kütahya Seyitömer Höyüğü 1990 yılı Kurtarma Kazısı", **II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara, ss. 11-34.
- TOPBAŞ, A. (1993), "Seyitömer Höyüğü 1991 yılı Kurtarma Kazısı", **III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara, ss. 1-30.
- TOPBAŞ, A. (1994), "Seyitömer Höyüğü 1992 senesi Kurtarma Kazısı", **IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri**, Ankara, ss. 297-310.
- TÜRKER, T. (1994), "Panaztepe Çatı Kiremitleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Arkeoloji ve Sanat Tarihi ABD, Ankara.
- VAAG, L.E.-NORSKOY, V.-LUNT, J. (2002), **The Maussolleion at Halikarnasos-The Pottery**, vol. 7, Aarhus University Press, Aarhus.

WIEGAND, S. (1904), **Priene**, Berlin.

WIKANDER, Ö. (1988), “Ancient Roof-Tiles – Use and Function”, **Opuscula Atheniensia** XVII:15, ss. 204-216.

WIKANDER, Ö. (1983), “Ο[Ι]ΑΙΑ ΚΕΡΑΜΙΣ Skylight-Tiles In The Ancient World”, **Opuscula Romana** XIV, ss. 81-99.

WILLIAMS, C. K. (1991), “Roof Tiles from Two Circular Buildings at Corinth”, **Hesperia Supplements** 27, ss. 53-60.